

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v.v.i.
Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

© Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v.v.i.

© Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Editor

prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD. (SÚJS SAV, v.v.i.)

Na preklade a príprave publikácie spolupracovali:

doc. Juraj Feník, S.T.D. (SÚJS SAV, v.v.i.),

doc. ThDr. Ing. SSLic. Jozef Jančovič, PhD. (SÚJS SAV, v.v.i.),

prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD. (SÚJS SAV, v.v.i.),

PhDr. Katarína Dudová, PhD. (SÚJS SAV, v.v.i.).

Recenzenti

prof. ThDr. Pavol Farkaš, PhD., PhD.

doc. SSLic. Jozef Tiňo, PhD.,

PaedDr. Matej Považaj, CSc.

Technická redakcia a spracovanie textu

Bc. Martin Žeňuch

Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektov:

APVV-20-0130 *Biblický text a jeho terminologické diskurzy v modernom spisovnom jazyku. Na príklade Listov apoštola Pavla.*

Zodpovedný riešiteľ: prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD.

VEGA 2/0015/22 *Recepcia biblickej rodinnej terminológie a motívov v slovanskom kultúrnom prostredí.*

Zodpovedný riešiteľ: prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD.

Pre Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v.v.i.

a Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

vydalo vydavateľstvo POSTOJ MEDIA, s. r. o.

Elektronická verzia

ISBN 978-80-69132-01-6

EAN 9788069132016

Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied, v. v. i.
Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Listy Galat'anom, Filipanom, Prvý Solúnčanom, Filemonovi

Nový preklad a krátky komentár

**DENNÍK
POSTOJ**

Bratislava 2024

PREDSLOV	7
LIST GALAŤANOM	9
ÚVOD DO LISTU GALAŤANOM	9
LIST GALAŤANOM 1	10
Preklad	11
Poznámky	14
Intertextové prepojenia	15
LIST GALAŤANOM 2	15
Preklad	15
Poznámky	16
Intertextové prepojenia	19
LIST GALAŤANOM 3	20
Preklad	20
Poznámky	22
Intertextové prepojenia	25
LIST GALAŤANOM 4	26
Preklad	26
Poznámky	27
Intertextové prepojenia	31
LIST GALAŤANOM 5	32
Preklad	32
Poznámky	33
Intertextové prepojenia	35
LIST GALAŤANOM 6	36
Preklad	36
Poznámky	37
Intertextové prepojenia	39
LIST FILIPANOM	40
ÚVOD DO LISTU FILIPANOM	40
LIST FILIPANOM 1	41
Preklad	41
Poznámky	43
Intertextové prepojenia	47
LIST FILIPANOM 2	48
Preklad	48
Poznámky	50
Intertextové prepojenia	53
LIST FILIPANOM 3	54

Preklad	54
Poznámky	55
Intertextové prepojenia	58
LIST FILIPANOM 4	59
Preklad	59
Poznámky	60
Intertextové prepojenia	63
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM	64
ÚVOD DO PRVÉHO LISTU SOLÚNČANOM	64
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM 1	65
Preklad	65
Poznámky	66
Intertextové prepojenia	68
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM 2	69
Preklad	69
Poznámky	70
Intertextové prepojenia	73
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM 3	74
Preklad	74
Poznámky	75
Intertextové prepojenia	77
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM 4	78
Preklad	78
Poznámky	79
Intertextové prepojenia	82
PRVÝ LIST SOLÚNČANOM 5	83
Preklad	83
Poznámky	84
Intertextové prepojenia	87
LIST FILEMENOVI	88
ÚVOD DO LISTU FILEMENOVI	88
Preklad	89
Poznámky	90
Intertextové prepojenia	92
KONZULTOVANÁ LITERATÚRA	93

Predslov

Práce na novom preklade štyroch autentických listov Pavla sa rodili v období dvoch celosvetových zasadnutí Synody biskupov v rokoch 2023 a 2024. Pápež František sa počas synody zameril na teologický koncept „synodality“ alebo „spoločného putovania“ Božieho ľudu. Synodalita je výzvou pre každého pokrsteného a pre jeho nevyhnutnú účasť na poslaní, ktoré Ježiš Kristus zveril svojej cirkvi. Cieľom pápeža je vrátiť sa k prvému a najdôležitejšiemu manuálu ekleziológie, ktorý vychádza zo Skutkov apoštolov (príhovor pápeža Františka veriacim Rímskej diecézy v rámci prípravy na otvorenie synodálnej cesty 18. septembra 2021). Cirkevné úrady sa vtedy ešte považovali za skutočnú službu. Autorita sa podľa pápeža rodila z počúvania Božieho slova a ľudí – nikdy nie oddelene – čo držalo tých, čo ju počúvali, „pri zemi“: na dne života, ktorému bolo treba slúžiť s vierou a láskou. Túto atmosféru zachytávajú aj Pavlove listy Galaťanom, Filipanom, Solúnčanom a Filemonovi.

Prvý list Solúnčanom, najstarší spis Nového zákona, je cenným historickým dokumentom o prvých kresťanských spoločenstvách. Pavol v ňom žiada pastierov, aby sa aj napriek svojej úradnej autorite „starali ako matka s láskou o svoje deti“ (2,7) a „ako otec ich povzbudzovali“.

Podľa Skutkov apoštolov (16,9-40) Pavol založil vo Filipách prvé kresťanské spoločenstvo v Európe. V Liste Filipanom, ktorý píše z väzenia, prejavuje svoju apoštolskú lásku a záujem o evanjelium a svojich konvertitov. Podobne sa Pavol prihovára aj v Liste Galaťanom, ktorým sa s najväčšou pravdepodobnosťou obracia aj na potomkov Keltov žijúcich v okolí dnešnej tureckej Ankary. Apoštol národov transferom Božieho evanjelia rúcal hranice medzi rasami, národmi, etnikami a svetskými sociálnymi rozdeleniami.

V svojom najkratšom spise, v Liste Filemonovi, Pavol vyslovuje revolučnú myšlienku na prelomenie svetských bariér rozdelenia. Pavol sa prihovára za otroka, zbeha. List sa môže stať základom celkom aktuálnych a hlbokých úvah o kresťanskej slobode, o svedomí a o povolaní k náročnejšiemu, ale autentickému životu. Dilemy Pavla sú aj dilemami moderného človeka.

Autorský kolektív zameraním sa na spomenuté štyri autentické listy Pavla pokračuje vo výskume biblických textov. Prvoradým cieľom je vytvoriť moderný, spisovný, nadkonfesionálny preklad starovekého textu, ktorého súčasťou sú textovokritické a výkladové poznámky nevyhnutné pre produkciu jazykovo aktuálneho prekladu a na uvedomelé porozumenie textu čitateľom. Prvými preloženými a publikovanými sú už List Rimanom (1. vydanie v r. 2022 a 2., doplnené vydanie v r. 2023) a Prvý list Korint'anom a Druhý list Korint'anom (v r. 2023). Projekt svojím charakterom stojí na metodologickej a ideovej platforme vytvorenej predchádzajúcim, úspešne ukončeným projektom zame-

raným na evanjeliá podľa Lukáša a Jána. Nový preklad Listu Galaťanom, Listu Filipanom, Prvého listu Solúnčanom a Listu Filemonovi a krátky komentár je súčasťou výstupov projektov Biblický text a jeho terminologické diskurzy v modernom spisovnom jazyku. Na príklade Listov apoštola Pavla APVV-20-0130 a VEGA 2/0015/22 Recepčia biblickej rodinnej terminológie a motívov v slovanskom kultúrnom prostredí, ktorých snahou je aj poukázanie na úlohu šírenia Pavlových myšlienok v rozličných etapách európskeho a slovenského kultúrneho vývinu. Práca na novom preklade novozákonných kníh je realizovaná v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV, v. v. i., v spolupráci s Centrom pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta v Košiciach. Prekladatelia sa aj v prípade nového prekladu spomenutých štyroch listov snažili o dôsledné a zrozumiteľné vyjadrenie zmyslu textu s citlivou pozornosťou voči vedľajším významom a s opatrným výberom slov, rešpektujúc moderné trendy slovenského jazyka. S rovnakou nádejou, pokorou i vďačnosťou za prípadné pripomienky k tomuto dielu ako v prípade predchádzajúcich nových prekladov autorský kolektív predkladá čitateľom novú verziu Listu Galaťanom, Listu Filipanom, Prvého listu Solúnčanom a Listu Filemonovi.

List Galat'anom

Úvod do Listu Galat'anom

Adresátni Listu Galat'anom sú „galatské cirkvi“ (1,2), pod ktorými máme rozumieť komunity vytvorené v pôvodnom regióne Galácie, teda oblasti zahŕňajúcej mestá Ankara, Pessinus a Tavium (stred dnešného Turecka). Predkami adresátov boli galské hordy, ktoré sa približne v rokoch 278 až 277 pred Kr. usadili v týchto oblastiach. Boli to pohania, ktorí nemali dobrú reputáciu, hoci boli veľmi dobrí bojovníci. Aj keď sa hranice Galácie postupne posúvali smerom k juhu, väčšina vedcov sa prikláňa k názoru, že adresátni listu sú kresťania obývajúci územia pôvodnej – tzv. severnej Galácie.

O Pavlovej prítomnosti v Galácii, resp. o jeho evanjelizácii týchto území nemáme detailné správy. Skutky apoštolov sa zmieňujú o Pavlovom prechode galátskym krajom na dvoch miestach (Sk 16,6 a 18,23). Prvý text spadá do opisu Pavlovej druhej misijnej cesty a teda Pavol evanjelizoval Galat'anov počas nej. Z osobitnej poznámky v samom liste (4,13) sa usudzuje, že Pavlova prítomnosť v Galácii nebola plánovaná, ale apoštol sa tam ocitol asi pre nejakú chorobu. Výsledkom Pavlových evanjelizačných snáh bolo vytvorenie viacerých kresťanských komunít v Galácii. Išlo o obrátenecov z pohanstva.

Po Pavlovom odchode sa medzi tieto komunity infiltrovali tzv. judaizátori. Išlo o židokresťanských misionárov, ktorých pôvod a identita sú neznáme. Tí začali Galat'anov presvedčať, že popri viere v Krista – to, čo im hlásal Pavol – je potrebné aj dodržiavanie židovského zákona, najmä predpisu obriezky. Zdá sa (1,6), že Galat'ania začali týmto agitátorom veriť a prijímať ich učenie, ktoré ich vlastne robilo otrokmi židovského zákona.

V takejto situácii prebiehajúceho alebo začínajúceho odpadnutia od svojho evanjelia Pavol asi v roku 55, resp. 56 píše niekde z Macedónska alebo Korintu List Galat'anom, v ktorom mu ide o reevanjelizáciu Galat'anov, teda o pripomenutie vlastného evanjelia, a o odklonenie Galat'anov od nasledovania judaizátorov. Týmto listom sa Pavol snaží Galat'anov presvedčiť o nezmyselnosti podrobenia sa židovskému zákonu a o dostatočnosti viery v Krista. Pavol rôznymi argumentmi ukazuje, že tí, čo sa odvolávajú na zákon, sú pod jeho kliatbou (3,6-14), že Abrahámovým a Božím synom robí človeka viera (3,6-4,7) a že človek nie je ospravedlnený na základe skutkov zákona, ale jedine vďaka viere (2,16). Nosnou myšlienkou listu je kresťanská sloboda – veriaci v Krista nemusia dodržiavať židovský zákon, ale naplnia ho prostredníctvom viery, ktorá sa prejavuje láskou.

List Galat'anom 1

Preklad

¹ Pavol, ustanovený za apoštola nie ľuďmi ani prostredníctvom človeka, ale Ježišom Kristom a Bohom Otcom, ktorý ho vzkriesil z mŕtvych, ² a všetci bratia, čo sú so mnou, galatským cirkvám: ³ Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, a od Pána Ježiša Krista, ⁴ ktorý seba samého dal za naše hriechy, aby nás vyslobodil zo súčasného zlého veku podľa vôle Boha a nášho Otca: ⁵ jemu sláva na veky vekov. Amen.

⁶ Čudujem sa, že od toho, ktorý vás povolal Kristovou milosťou, tak rýchlo prebiehate k inému evanjeliu. ⁷ Ono ani nie je iné, ale sú niektorí, čo vás mätú a chcú prekrútiť evanjelium o Kristovi. ⁸ Ale aj keby sme vám my alebo anjel z neba ohlasovali iné evanjelium ako to, čo sme vám ohlasovali, nech je zavrhnutý! ⁹ Ako sme už povedali, aj teraz znova hovorím: Ak by vám niekto ohlasoval niečo iné, ako to, čo ste prijali, nech je zavrhnutý! ¹⁰ Chcem azda teraz presvedčať ľudí alebo Boha? Alebo sa usilujem páčiť sa ľuďom? Keby som sa ešte chcel páčiť ľuďom, nebol by som Kristovým služobníkom.

¹¹ Bratia, oznamujem vám, že evanjelium, ktoré som vám ja ohlasoval, nemá ľudský pôvod. ¹² Ja som ho totiž neprijal ani sa ho nenaučil od človeka, ale zo zjavenia Ježiša Krista.

¹³ Veď ste počuli, ako som si kedysi počínal v židovstve, že som veľmi prenasledoval Božiu cirkev a usiloval sa ju ničiť. ¹⁴ V židovstve som prevyšoval mnohých rovesníkov vo svojom rode, lebo som viac horlil za tradície svojich otcov. ¹⁵ Ale keď sa Bohu, ktorý si ma vybral už od počatia v lone matky a povolal ma svojou milosťou, zapáčilo ¹⁶ zjaviť mi svojho Syna, aby som ho zvestoval medzi pohanmi, už som sa neradil s telom a krvou ¹⁷ ani som nešiel do Jeruzalema k tým, čo boli apoštolmi prv ako ja, ale odišiel som do Arábie a opäť som sa vrátil do Damasku. ¹⁸ Potom po troch rokoch som šiel do Jeruzalema, aby som sa spoznal s Kéfasom a zostal uňho pätnásť dní. ¹⁹ Iného z apoštolov som nevidel, iba Jakuba, Pánovho brata. ²⁰ A v tom, čo vám píšem, prisahám pred Bohom, že neklamem. ²¹ Potom som išiel do končín Sýrie a Cilície. ²² Ale judejským cirkvám patriacim Kristovi som bol osobne neznámy, ²³ iba čo o mne počúvali: „Ten, čo nás kedysi prenasledoval, teraz hlása vieru, ktorú sa usiloval ničiť“, ²⁴ a oslavovali Boha za mňa.

Poznámky

1,1

Pavol hneď v prvom verši vylučuje, že by jeho apoštolské poslanie pochádzalo od ľudí (οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων) alebo bolo sprostredkované človekom (οὐδὲ δι' ἀνθρώπου), a pripisuje ho jedine Ježišovi a Bohu. Úvodný verš obsahuje jedinú zmienku o Ježišovom vzkriesení v liste.

1,2

Hyperbolické označenie „všetci bratia, čo sú so mnou“ sa pravdepodobne vzťahuje na apoštolorých spolupracovníkov, ktorí sú pri ňom počas koncipovania listu, a dodáva mu punc formálnosti a autority – nielen Pavlova autorita, ale aj autorita jeho spolupracovníkov je v pozadí tohto listu. Prekvapujúce je označenie adresátov „galatským cirkvám“, ktoré je úplne formálne, teda bez akéhokoľvek prívlastku. Už to naznačuje, že list je adresovaný komunitám, v ktorých nastáva odklon od Pavlovho evanjelia. Plurál „cirkvi“ ukazuje, že ide o okružný list.

1,6

Namiesto slovesa pre vďakyvzdanie List Galat'anom po preskripte obsahuje sloveso θαυμάζω („čudujem sa“), ktoré vyjadruje Pavlovo rozčarovanie nad apostázou Galat'anov. Tá je opísaná slovesom μετατίθεσθε („prebiehate“), ktoré sugeruje, že ide o opustenie pôvodného záväzku voči Pavlovmu evanjeliu a priklonenie sa k inej náuke. Prítomný čas slovesa chce povedať, že k odbiehaniu od Pavlovho evanjelia už medzi Galat'anmi dochádza. Predložka ἐν vo väzbe ἐν χάριτι Χριστοῦ (dosl. „v Kristovej milosti“) má asi príslovkový význam v zmysle „Kristovou milosťou“.

1,7

V tomto verši sa objavuje prvá zmienka o agitátoroch. Tí zostávajú v anonymite a charakterizujú ich slovesá „miast“ (ταράσσοντες) a prevracať (μεταστρέψαι). Väzba εἰ μή („ibaže“) je ekvivalentom odporovacej spojky ἀλλά („ale“). Genitív τοῦ Χριστοῦ v spojení τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ je objektív – ide o evanjelium o Kristovi.

1,8

Pavol tu používa hyperbolu nemožnosti, ktorou chce povedať, že ani on, ani nebeský anjel nemôžu ohlasovať iné evanjelium ako to, ktoré už ohlasoval.

1,10

Sloveso πείθω („presviedčam“) sa v tejto rétorickej figúre (zeugme) nevzťahuje aj na ľudí, aj na Boha, ale len na ľudí a Pavol touto otázkou chce vyjadriť, že on sa neusiluje nikoho presviedčať, ani – ako uvádza druhá polovica verša – sa nikomu páčiť.

1,12

Pavol tu uvádza, že jeho evanjelium má božský pôvod – sám Boh mu zjavil, kto je Ježiš Kristus. Genitív Ἰησοῦ Χριστοῦ v spojení ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ je objektový – zjavenie Ježiša Krista v zmysle, že Boh Pavlovi zjavil Ježiša Krista.

1,13

Opis svojho predchádzajúceho života Pavol nezačína svojím pôvodom alebo vzdelaním, ale prenasledovateľskou aktivitou voči cirkvi – vyjadrujú ju slovesá „prenasledovať“ (ἐδίωκον) a „ničiť“ (ἐπόρθουν). To druhé je snahové imperfektum („usiloval som sa ničiť ju“).

1,16

Predložková väzba ἐν ἐμοί (dosl. „vo mne“) pravdepodobne zastupuje jednoduchý datív „mi, mne“ a ukazuje, že zjavenie Ježiša Krista, ktoré Boh doprial Pavlovi, bolo silnou osobnou skúsenosťou. Jeho cieľom bolo Pavlovo ohlasovanie Ježiša medzi pohanmi. Výraz „telo a krv“ je semitizmom pre človeka.

1,18

Na formulovanie cieľa svojej prvej návštevy Jeruzalema Pavol používa sloveso ἰστορησαι („navštíviť“) Kéfasa, („spoznať“) s Kéfasom ako priamym objektom. Jeho návšteva u Kéfasa možno mala za cieľ oboznámiť sa s niektorými faktami Ježišovho pozemského života.

1,22

Väzba τῷ προσώπῳ je datív vzťahu s prekladom „osobne“ a Pavol ňou vyjadruje, že spoločenstvá v Judei ho do istého času osobne nepoznali. Predložka ἐν vo väzbe ἐν Χριστῷ vyjadruje skôr prináležanie než priestorovosť („cirkvi v Kristovi = cirkvi patriace Kristovi“).

1,23

Perifrása ἀκούοντες ἦσαν (dosl. „boli počúvajúce“) vyjadruje, že judejské cirkvi dlhšie počúvali o Pavlovej prenasledovateľskej a ohlasovateľskej ak-

tivite. V liste sa tu prvý raz objavuje podstatné meno „viera“, ktoré tu vystupuje metonymicky pre ľudí veriacich v Krista.

1,24

Datívna väzba ἐν ἐμοί má kauzálny význam „kvôli mne“ a vyjadruje, že cirkvi oslavovali Boha kvôli Pavlovi – teda kvôli jeho zmene voči veriacim v Krista.

Intertextové prepojenia

[1,1-3] Rim 1,1-7; 1 Kor 1,1-3.

[1,1] 1,11-12.

[1,4] 2,20; Ef 5,2; 1 Tim 2,6; 1 Jn 5,19; Rim 12,2; Ef 5,16; Hebr 10,10.

[1,5] Rim 16,27; 2 Tim 4,18.

[1,6-7] 5,8.10; Sk 15,1.24; 2 Kor 11,4.

[1,8-9] 1 Kor 16,22; 2 Kor 13,2.

[1,10] 2 Kor 5,11; 1 Sol 2,4.

[1,11-12] 1 Kor 15,1; Ef 3,3.

[1,13] Sk 8,1-3; Sk 9,1-2; 1 Kor 15,9.

[1,14] Sk 26,4-5.

[1,15] Iz 49,1; Jer 1,4.

[1,16] 1,11-12; Rim 1,5; 1 Kor 15,10; Sk 9,3-9; Mt 16,17.

[1,18] Sk 9,26-30; Jn 1,42.

[1,19] 2,9; Mt 13,55; Sk 12,17.

[1,20] Rim 9,1; 2 Kor 11,31.

[1,21] Sk 9,30.

[1,23] 1,13.

List Galat'anom 2

Preklad

¹ Potom po štrnástich rokoch som znova vystúpil do Jeruzalema s Barnabášom a vzal som so sebou aj Títa. ² Šiel som tam z podnetu zjavenia a v súkromí som predložil evanjelium, ktoré ohlasujem medzi pohanmi, popredným členom komunity, či nebežím alebo či som nebežal nadarmo. ³ Ale ani Títa, ktorý bol so mnou, nedonútili dať sa obrezať, hoci bol Grék. ⁴ Šiel som tam aj kvôli votrelcom, falošným bratom, tým, čo sa votreli špehovať našu slobodu, ktorú máme v Kristovi Ježišovi, aby nás zotročili. ⁵ Ani na chvíľu sme im neustúpili a nepodriadili sme sa, aby sa vám zachovala pravda, ktorou je evanjelium. ⁶ A poprední členovia – akí boli kedysi, na tom mi nezáleží; Boh nenadrža nijakému človeku – , tí mi nič nepridali. ⁷ Naopak, keď videli, že mne je zverené evanjelium pre neobrezaných, tak ako Petrovi pre obrezaných – ⁸ veď ten, čo konal pre Petra v apoštoláte pre obrezaných, konal aj pre mňa v apoštoláte pre pohanov – , ⁹ a keď poznali milosť, ktorú som dostal, Jakub, Kéfas a Ján, ktorých pokladali za stĺpy, podali mne a Barnabášovi pravicu na znak spoločenstva, teda na to, že my pôjdeme k pohanom a oni k obrezaným. ¹⁰ Len žiadali, aby sme pamätali na chudobných, čo som sa už aj usiloval robiť.

¹¹ Ale keď Kéfas prišiel do Antiochie, otvorene som sa proti nemu postavil, lebo si zaslúžil odsúdenie. ¹² Kým totiž neprišli niektorí od Jakuba, jedával s pohanmi. Ale keď prišli, odťahoval sa a oddeľoval, lebo sa bál tých, čo boli z obriezky. ¹³ A s ním sa začali pretvarovať aj ostatní Židia, takže sa dal aj Barnabáš strhnúť ich pokrytectvom. ¹⁴ Ale keď som videl, že nekonajú správne podľa pravdy, čiže evanjelia, povedal som Kéfasovi pred všetkými: „Keď ty, Žid, žiješ pohansky a nie židovsky, ako to, že nútiš pohanov žiť po židovsky?!“

¹⁵ My sme pôvodom Židia, nie hriešnici patriaci k pohanom, ¹⁶ ale vieme, že človek nie je ospravedlnený zo skutkov podľa zákona, ale iba vierou v Ježiša Krista. Aj my sme uverili v Krista Ježiša, aby sme boli ospravedlnení z viery v Krista a nie zo skutkov podľa zákona, lebo zo skutkov podľa zákona nebude ospravedlnený ani jeden človek. ¹⁷ Ak sme aj my, čo sa usilujeme o ospravedlnenie v Kristovi, hriešnici, je vari Kristus služobníkom hriechu? Vôbec nie! ¹⁸ Lebo ak znova staviam to, čo som zrúcal, ukazujem sa ako porušiteľ zákona. ¹⁹ Veď ja som prostredníctvom zákona zomrel zákonu, aby som žil Bohu. S Kristom som ukrižovaný. ²⁰ Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus. No to, čo teraz žijem v tele, žijem vo viere v Božieho Syna, ktorý ma miloval a vydal seba samého za mňa. ²¹ Neodmietam Božiu milosť. Lebo ak je spravodlivosť prostredníctvom zákona, potom Kristus nadarmo zomrel.

Poznámky

2,2

Pod „zjavením“ Pavol nemá na mysli zjavenie Ježiša Krista pri svojom povolani alebo extatickú víziu, ale asi nejaké videnie, v ktorom sa mu zjavil Boh a na základe ktorého sa rozhodol opäť vybrať do Jeruzalema. Tam Pavol predstavil svoje evanjelium, a to najmä popredným členom (τοῖς δοκοῦσιν) jeruzalemskej komunity. Prítomný čas agonistickej metafory behu („bežím“) nepriamo poukazuje na prebiehajúcu krízu v Galácii a na Pavlov strach, či jeho evanjelizačná námaha nie je márna.

2,3

Pavol tu Títa uvádza ako príklad pre Galaťanov – jeho v Jeruzaleme nedonútili dať sa obrezať, hoci bol pohan – a to platí pre všetkých kresťanov pochádzajúcich z pohanstva. Motív obriezky sa tu v liste vyskytuje po prvý raz.

2,4

Toto votrenie sa falošných bratov nie je súčasť opisu návštevy Jeruzalema, ale návšteve predchádzalo a tým sa stalo dodatočným podnetom pre Pavlovu návštevu mesta. Odohralo sa pravdepodobne v Antiochii.

2,5

Pavol sa dáva za príklad odolnosti voči falošným bratom a tým nepriamo vyzýva Galaťanov, aby sa ani oni nepodriadili judaizátorom. Genitívna väzba ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου je vysvetľujúci genitív: „pravda, ktorou je evanjelium“.

2,6

Pavol tu vyjadruje myšlienku, že poprední členovia jeruzalemskej komunity mu nič nedodali (οὐδὲν προσανέθεντο) k evanjeliu, ktoré ohlasoval, teda nijakú dodatočnú požiadavku.

2,7

Genitívy ἀκροβυστίας a περιτομῆς sú genitívy cieľa, pričom „neobriezka“ a „obriezka“ je metonymia pre neobrezaných a obrezaných ľudí: „evanjelium pre neobrezaných“ a „evanjelium pre obrezaných“.

2,8

Datívy Πέτρῳ a ἐμοί sú datívy výhody: „pre Petra/v Petrov prospech“ a „pre mňa/v môj prospech“. Aktérom konania je Boh.

2,9

Metafora stĺpa pochádza z architektoniky a Pavol ňou vyjadruje kľúčovú úlohu, ktorú menovaní traja apoštoli zohrávali v cirkvi. Tá je tu nepriamo predstavená ako budova.

2,10

Aorist ἐσπούδασα má význam predminulého času („už skôr som sa usiloval“) a Pavol ním vyjadruje, že zbierku pre chudobnú cirkev v Jeruzaleme začal organizovať skôr, než ho o to prosili authority na Jeruzalemskom koncile.

2,11

Petrova návšteva v Antiochii v Sýrii nie je vysvetlená. Možno šlo o Petrov presun z Jeruzalema do inej lokality a o zastávku v Antiochii.

2,12

Pavol tu zjavuje dôvod, pre ktorý si Peter zasluhoval odsúdenie: pred príchodom židokresťanov z Jeruzalema Peter nemal problém stolovať s kresťanmi z pohanstva. Potom sa však zo strachu pred Židmi vyčleňoval z tohto spoločenstva. V židovstve nebolo zakázané stolovať s pohanmi, museli sa však dodržať židovské predpisy o stolovaní, napr. zákaz nečistých jedál.

2,14

Petrov prehrešok spočíval v návrate k rigoróznej forme judaizmu – aj kresťanov z pohanstva nútil dodržiavať židovské predpisy.

2,15

Predložková väzba ἐξ ἐθνῶν vyjadruje prináležanie („k pohanom“) a Pavol ako Žid sa vyčleňuje zo skupiny hriešnikov patriacej k pohanom.

2,16

Toto je prvá formulácia Pavlovej nauky o ospravedlnení: nie skutky požadované zákonom, ale viera v Ježiša Krista človeka ospravedľňuje.

2,17

Kristus nemôže byť služobníkom hriechu, aj keď tí, čo v neho uverili, sú stále hriešnici. Jazyk hriešnosti je tu aplikovaný na situáciu židokresťanov, ktorí uverili v Krista.

2,18

Pod zrúcaním má Pavol na mysli skoncovanie so systémom ospravedlnenia na základe skutkov podľa zákona, ktoré on vo vlastnom živote uskutočnil a nechce ho znova oživiť – postaviť.

2,19

Slovesom συσταυρόομαι („ukrižovať s“) Pavol vyjadruje svoju účasť na Kristovom ukrižovaní a toto spoluukrižovanie je pre neho spôsob, akým zomrel zákonu.

2,20

Jazykom Kristovho žitia v jeho vlastnej osobe Pavol poukazuje na intimitu spojenia medzi ním a Kristom. Ojedinelý je výraz Kristovho vydania seba samého za Pavla, čo je dôkaz jeho veľkej lásky k Pavlovi.

2,21

Pavol je presvedčený, že spravodlivosť možno dosiahnuť len vďaka Kristovej smrti. Ak by to bolo zo zákona, Kristus by bol zomrel nadarmo.

Intertextové prepojenia

- [2,1] Sk 15,2.
[2,2] 1,11-12, 16; Flm 2,16.
[2,3] 2 Kor 2,13; 2 Kor 7,6-7; 2 Kor 8,16-17; 2 Kor 12,18; Tít 1,4; Tít 6,12.
[2,4] 5,1; Sk 15,1.24.
[2,5] 2,14; 4,16.
[2,6] Dt 10,17; Rim 2,11.
[2,7] 1,15-16; Sk 9,15; Sk 15,12; Sk 22,21; Rim 1,5.
[2,9] Rim 15,15; Jn 1,42; Sk 12,17.
[2,10] Sk 11,29-30; Rim 15,25-28; 1 Kor 16,1-4; 2 Kor 8,9.
[2,11] 1,18; Sk 11,19-30; Sk 15,1-2.
[2,12] Sk 10,15.28; 11,3.
[2,13] 2,1.9.
[2,14] 2,5; 2,9.
[2,16] 3,2.11; Ž 143,1-2; Rim 3,20.28; Rim 4,5; Rim 11,6; Ef 2,8-9; Flm 3,9.
[2,19] 6,14; Rim 6,6.8.10; 7,6.
[2,20] 1,4; Rim 8,10-11; Kol 3,3-4.
[2,21] 5,2.

List Galat'anom 3

Preklad

¹ Nerozumní Galat'ania, kto vám počaril? Vám, ktorým bol pred očami zobrazený Ježiš Kristus ukrižovaný! ² Iba to by som sa chcel od vás dozvedieť: Dostali ste Ducha zo skutkov podľa zákona alebo tým, že ste počúvali a uverili? ³ Takí ste nerozumní?! Začali ste duchovne a teraz končíte telesne? ⁴ Toľko ste zažili a nadarmo? Keby len nadarmo! ⁵ A ten, ktorý vám dáva Ducha a robí medzi vami zázraky, robí to na základe skutkov podľa zákona alebo tým, že ste počúvali a uverili?

⁶ Tak ako je napísané: „Abrahám uveril Bohu a bolo mu to započítané za spravodlivosť.“ ⁷ Vedzte teda, že tí, čo sú z viery, sú Abrahámovými synmi. ⁸ Písmo predvídalo, že Boh z viery ospravedlní pohanov, a tak už skôr ohlásilo Abrahámovi: „V tebe budú požehnané všetky národy.“ ⁹ Teda tí, čo sú z viery, sú požehnaní s veriacim Abrahámom. ¹⁰ No všetci, čo sú zo skutkov podľa zákona, sú pod kliatbou, veď je napísané: „Prekliaty je každý, kto nevytrvá vo všetkom, čo je napísané v Knihe zákona, aby to konal.“ ¹¹ A je zjavné, že zákon nikoho neospravedľňuje pred Bohom, lebo spravodlivý z viery bude žiť. ¹² Zákon však nie je z viery, ale kto bude plniť jeho príkazy, bude z nich žiť. ¹³ Kristus nás vykúpil spod kliatby zákona tým, že sa kvôli nám stal kliatbou, lebo je napísané: „Prekliaty je každý, kto visí na dreve,“ ¹⁴ aby v Kristovi Ježišovi prešlo Abrahámovo požehnanie na pohanov a prostredníctvom viery sme dostali prisľúbenie, teda Ducha.

¹⁵ Bratia, hovorím to po ľudsky: platný závet človeka predsa nikto neruší ani k nemu nič nepridáva. ¹⁶ Prisľúbenia boli dané Abrahámovi a jeho potomstvu. Nehovorí: „A potomstvám,“ akoby šlo o mnohé, ale o jedno: „A tvojmu potomstvu“ a ním je Kristus. ¹⁷ Ale hovorím toto: Zmluvu už predtým potvrdenú Bohom neruší zákon vydaný po štyristotridsiatic rokoch, aby tak zmaril prisľúbenie. ¹⁸ Lebo ak je dedičstvo zo zákona, už nie je z prisľúbenia. Ale Abrahámovi ho Boh daroval prisľúbením.

¹⁹ Načo je teda zákon? Bol pridaný pre priestupky, kým neprišlo potomstvo, ktorému bolo dané prisľúbenie, a bol vyhlásený anjelmi pomocou prostredníka. ²⁰ Ale prostredníka netreba tam, kde ide len o jedného; no Boh je len jeden. ²¹ Je teda zákon proti Božím prisľúbeniam? Vôbec nie! Veď ak by bol daný zákon schopný oživovať, potom by spravodlivosť bola naozaj zo zákona. ²² Písmo však uzavrelo všetko pod hriech, aby veriaci dostali prisľúbenie z viery v Ježiša Krista. ²³ No kým neprišla táto viera, boli sme ako zajatci pod dozorom zákona pre tú vieru, ktorá sa mala zjaviť. ²⁴ A tak bol zákon naším dozorcem až do príchodu Krista, aby sme boli ospravedlnení z viery. ²⁵ Ale keď prišla tá vie-

ra, už nepodliehame dozorcovi. ²⁶ Ved' všetci ste Božími synmi v Kristovi Ježišovi prostredníctvom viery. ²⁷ Lebo všetci, čo ste boli krstom spojení s Ježišom Kristom, Krista ste si obliekli. ²⁸ Niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného a niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi. ²⁹ Keďže patríte Kristovi, ste Abrahámovým potomstvom a podľa prislúbenia dedičmi.

Poznámky

3,1

Adjektívum ἀνόητος („nerozumný“) je vyjadrením nedostatku rozlišovania zo strany Galat'anov – oni si neuvedomujú, že obriezka a dodržiavanie zákona nie je cesta k ospravedlneniu. Vplyv judaizátorov je vyjadrený slovesom ἐβάσκαθεν („počaril“), ktoré metaforicky vyjadruje, že oči Galat'anov boli odvrátené od ukrižovaného Krista.

3,2

Spojenie ἐξ ἀκοῆς πίστεως je genitív kvalifikácie: počúvanie Pavlovho posolstva bolo sprevádzané vierou Galat'anov a to bola cesta k prijatiu Ducha. Toho Galat'ania dostali predtým, než k nim prišli judaizátori so svojimi požiadavkami.

3,4

Adjektívum τοσαῦτα („toľké veci, toľko“) poukazuje na mnohoraké prejavy Ducha, ktoré Galat'ania zažili.

3,5

Prítomné participiá ἐπιχορηγῶν („dáva“) a ἐνεργῶν („koná“) vyjadrujú pokračujúce, prítomné Božie konanie medzi Galat'anmi.

3,6

Príklad Abrahámovej viery Pavol berie z Gn 15,6 – prvého textu Biblie, v ktorom sa hovorí o viere. Pasívne sloveso ἐλογίσθη („bolo započítané“) je teologický pasív – Boh započítal Abrahámovi vieru ako spravodlivosť. Po úvodnej komparatívnej spojke καθώς („ako“) treba pravdepodobne doplniť vynechané spojenie „je napísané“, ktorým Pavol uvádza SZ citát. Jazyk viery tu vytvára prepojenie k predchádzajúcemu veršu – viera spája Galat'anov s Abrahámom.

3,7

Pavol tu stanovuje prepojenie medzi vierou a abrahámovským synovstvom. Viera neprodukuje iba spravodlivosť, ale robí človeka Abrahámovým potomkom.

3,8

Pavol cituje Gn 12,2-3 a jeho prísľub požehnania pre všetky národy v Abrahámovi a v tomto prísľube vidí predzvesť ospravedlnenia na základe viery. Požehnanie sa naplňa ospravedlnením pohanov na základe viery.

3,10

Pavol prevracia zmysel textu Dt 27,26, keď tvrdí, že všetci, čo sa odvolávajú na zákon, sú pod kliatbou. Pre Pavla je len jedna cesta záchrany – vykúpenie Kristom – , a preto je akákoľvek iná cesta k spáse vylúčená. Zatiaľ čo text pasáže z Deuteronomia vyslovuje kliatbu nad všetkými, čo zákon dokonale nedodržia, pre Pavla je akýkoľvek pokus odvodzovať identitu zo zákona nepredstaviteľný.

3,11

Keďže Pavol je na základe textu Hab 2,4 presvedčený, že spravodlivosť prichádza jedine z viery, nemôže prichádzať zo zákona.

3,13

Kristus je tu aktérom vykúpenia, ako ukazuje sloveso „vykúpil“ (ἐξήγορασεν) – obraz z ekonomickej domény vzťahujúci sa najmä na vykúpenie otrokov. Predložková väzba ὑπὲρ ἡμῶν nemá zástupný zmysel („za nás/namiesto nás“), ale ide o genitív výhody („pre nás, kvôli nám“). Pavol tak vyjadruje, že Kristus sa nestal kliatbou pre vlastné zlyhanie, nedodržanie zákona, ale v náš prospech, aby kliatba zákona nespočívala na nás. Odôvodnenie svojho tvrdenia Pavol nachádza v Dt 21,23 – keďže Kristus visel na dreve kríža, pre Pavla to znamenalo, že bol postihnutý kliatbou.

3,14

Abrahámovo synovstvo sa uskutočňuje darom Ducha, ktorého človek môže prijať vďaka viere. Genitív τοῦ πνεύματος v spojení τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος je vysvetľujúci – pod prisľúbením má Pavol na mysli Ducha.

3,15

Pavol tu uvádza príklad z právnej praxe – platný závet nemožno zrušiť ani ho modifikovať. Tento príklad slúži ako ilustrácia pre tvrdenie vo v. 17: ani zmluvu, ktorá vstúpila do platnosti, nemôže zrušiť zákon, ktorý sa na scéne histórie objavil oveľa neskôr.

3,19

Predložka χάριν („pre, kvôli“) vyjadruje účel: zákon bol pridaný pre priestupky – teda, aby hriechy premenil na priestupky. Sloveso προσετέθη („bol pridaný“) poukazuje na sekundárnu funkciu zákona: ten bol daný až po prisľúbeniach. Pod prostredníkom má Pavol na mysli jedného z anjelov. Aj zmienka o sprostredkovateľskej úlohe anjelov poukazuje na druhoradosť zákona v porovnaní s prisľúbeniami.

3,20

Veta o tom, že prostredník nie je prostredníkom jedného, vyjadruje skutočnosť, že prostredník stále vystupuje medzi dvoma stránkami a nemá zmysel tam, kde ide iba o jednu stránku. Verš obsahuje jedno z monoteistických tvrdení Pavla – Boh je jeden.

3,21

Sloveso ζωοποιῆσαι („oživiť, oživovať“) poukazuje na možnosť zákona dávať život, teda dar spásy plynúcej z ospravedlnenia, ktorú však Pavol odmieta.

3,23

Výraz „viera“ je metonymiou pre udalosť spásy prinesenej Kristom. Kým táto možnosť neprišla, všetci boli ako zajatci pod zákonom. Ten je tu metaforicky predstavený ako dozorca, ktorý drží väzňov vo svojej moci.

3,24

Dozorca (παιδαγωγός) bol v helenistickom svete otrok zodpovedný za výchovu maloletého syna, ktorého mu zveril jeho otec. Táto úloha bola časovo ohraničená – príchodom dospelosti dozorca stratil svoju funkciu. Pomocou tejto metafory Pavol ilustruje úlohu zákona – tá bola len dočasná, kým neprišiel Ježiš Kristus. Ako dozorca, tak aj zákon mal ľudí pod svojou kontrolou.

3,26

Predložková väzba ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Ježišovi Kristovi“) sa spája s výrazom υἱοὶ θεοῦ ἐστέ („ste Božími synmi“) a διὰ τῆς πίστεως („prostredníctvom viery“) ukazuje modalitu, akou sa ľudia stávajú Božími synmi. Pavol tu formuluje myšlienku, že Božím synom sa človek stáva začlenením do Ježiša Krista a to sa deje vierou.

3,27

Metafora zaodenia poukazuje na fundamentálnu zmenu, ktorá sa udiala v živote pokrstených – boli úplne premenení Kristom a jeho osobu vidno na ich živote.

3,28

Pavol neneguje rozdiely medzi ľuďmi na úrovni národnostnej, sociálnej a sexuálnej absolútne, ale na úrovni začlenenia do Krista – tam sú všetci ako jeden. Pavol tu nepriamo formuluje myšlienku nového stvorenia, ktorým sa človek stáva vďaka viere v Krista.

Intertextové prepojenia

- [3,1] 5,7; 1 Kor 1,23.
[3,2] 2,16; 3,14; Rim 10,17.
[3,3] 5,16-18.
[3,5] 2,16.
[3,6] Gn 15,6; Rim 4,3; Jak 2,23.
[3,7] 3,29; Rim 4,11-12; Sir 44,19-21.
[3,8] Gn 12,3; Gn 18,17-19; Sk 3,25.
[3,9] Rim 4,16.
[3,10] Dt 27,26; Jak 2,10.
[3,11] 2,16; Hab 2,4; Rim 1,17.
[3,12] Lv 18,5; Rim 10,5.
[3,13] Dt 21,23; Rim 8,3; 2 Kor 5,21.
[3,14] 3,2-3,5; Iz 44,3; Sk 2,33.
[3,15] Rim 3,5; Hebr 9,16-17.
[3,16] Gn 12,7; Gn 13,15; Gn 17,8; Gn 22,17; Gn 24,7; Mt 1,1.
[3,17] Ex 12,40.
[3,18] Rim 4,16; Rim 11,6.
[3,19] Rim 4,15; Rim 5,20; Sk 7,38, 53.
[3,20] Dt 6,4.
[3,21] Rim 7,7.10; Rim 8,2-4.
[3,22] Rim 3,9-20.23; Rim 11,32.
[3,23] 4,3-5; 5,18.
[3,24] 2,16.
[3,25] Rim 10,4.
[3,26] 4,5-7; Jn 1,12; Rim 8,14-17.
[3,27] Rim 6,3; Rim 13,14; Ef 4,24.
[3,28] Rim 10,12; 1 Kor 12,13; Kol 3,11.
[3,29] 3,7.14.16.18; Rim 4,16-17; Rim 4,13-14; Rim 8,17;
Hebr 6,12; Jak 2,5.

List Galat'anom 4

Preklad

¹ Hovorím však: Kým nie je dedič plnoletý, ničím sa nelíši od otroka, hoci je pánom všetkého. ² Je pod poručníkmi a správcami až do času, ktorý určil otec. ³ Tak aj my, keď sme neboli plnoletí, boli sme zotročení prvotnými silami sveta. ⁴ Ale keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, ⁵ aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a dostali sme adoptívne synovstvo. ⁶ A to, že ste synmi, poznať z toho, že Boh poslal do našich srdc Ducha svojho Syna a on volá: „Abba, Otče!“ ⁷ A tak už nie si otrok, ale syn; a keď syn, tak skrze Boha aj dedič.

⁸ No vtedy, keď ste nepoznali Boha, slúžili ste tým, čo v skutočnosti nie sú bohmi. ⁹ Ale teraz, keď ste spoznali Boha, alebo skôr, keď Boh spoznal vás, ako to, že sa znova vraciate k slabým a úbohým prvotným silám a opäť im chcete slúžiť ako predtým?! ¹⁰ Zachovávate sviatočné dni, mesiace, obdobia a roky! ¹¹ Bojím sa o vás, či som sa azda nenamáhal pre vás nadarmo. ¹² Bratia, prosím vás, buďte ako ja, veď i ja som ako vy. Ničím ste mi neublížili. ¹³ A viete, že som vám prvý raz v telesnej slabosti hlásal evanjelium. ¹⁴ A nepohrdli ste touto svojou skúškou týkajúcou sa môjho tela ani ste ju neodmietli, ale prijali ste ma ako Božieho anjela, ako Krista Ježiša. ¹⁵ Kdeže je teda vaša blaženosť? Veď svedčím vo váš neprospech, že keby to bolo možné, vylúpili by ste si oči a dali ich mne. ¹⁶ Stal som sa azda vaším nepriateľom, keď vám hovorím pravdu? ¹⁷ Chcú vás nečestne získať, ba aj odlúčiť odo mňa, aby ste ich horlivo nasledovali. ¹⁸ Je dobré nechať sa ziskávať dobrým spôsobom, a to vždy, nielen vtedy, keď som u vás. ¹⁹ Deti moje, znova kvôli vám znášam pôrodné bolesti, kým vo vás nebude stvárnený Kristus. ²⁰ Teraz by som chcel byť u vás a zmeniť tón svojho hlasu, lebo som si neistý, čo sa vás týka.

²¹ Povedzte mi vy, čo chcete byť pod zákonom: nepočujete zákon? ²² Veď je napísané: „Abrahám mal dvoch synov: jedného z otrokyne a druhého zo slobodnej.“ ²³ Ten z otrokyne sa narodil podľa tela, ale ten zo slobodnej podľa prisľúbenia. ²⁴ To má byť vysvetlené obrazne. Tamtie sú dve zmluvy: jedna z vrchu Sinaj, ktorá rodí pre otroctvo, a to je Agar. ²⁵ Agar je vrch Sinaj v Arábii a zodpovedá terajšiemu Jeruzalemu, lebo žije so svojimi deťmi v otroctve. ²⁶ Ale Jeruzalem, ktorý je hore, to je tá slobodná a ona je našou matkou. ²⁷ Veď je napísané: „Raduj sa, neplodná, ty, čo nerodíš, vykrični a zvolaj, ty, čo nepoznáš pôrodné bolesti, lebo opustená má veľa detí, viac ako tá, čo má muža.“ ²⁸ Vy, bratia, ste ako Izák deťmi prisľúbenia. ²⁹ Ale ako vtedy ten, čo sa narodil podľa tela, prenasledoval toho, čo sa narodil podľa ducha, tak aj teraz. ³⁰ Čo však hovorí Písmo? „Vyžeň otrokyňu i jej syna, lebo syn otrokyne nebude dedič so synom slobodnej.“ ³¹ A tak, bratia, nie sme deťmi otrokyne, ale slobodnej.

Poznámky

4,1

V právnom príklade, ktorý tu Pavol vyberá, ide o dediča (κληρονόμος), ktorý nemôže užívať dedičstvo, kým je neplnoletý, hoci v skutočnosti je už vlastníkom zdedeného majetku.

4,2

Keď Pavol hovorí o poručníkoch a správcoch, jeho jazyk je hyperbolický, lebo na jedného dediča/chlapca zvyčajne pripadal jeden poručník (ἐπίτροπος) a správca (οἰκονόμος). Podľa rímskeho práva sa ten prvý staral o chlapca do veku štrnásť rokov a ten druhý do veku dvadsaťpäť rokov. Prvý mal zodpovednosť za chlapcov odev a stravu, druhý za správu majetku. Rečou o čase stanovenom otcom sa Pavol vzd'ala'uje od rímskeho právneho úzu, podľa ktorého bola táto lehota stanovená samým právom, nie individuálne otcom.

4,3

Spojenie τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου („prvky sveta“) je pravdepodobne označením pre anjelské alebo démonické sily, ktoré ovládajú svet, a ich funkciu Pavol vidí analogicky k zákonu – aj ony človeka zotročujú a on potrebuje byť vykúpený spod ich vplyvu.

4,4

Výraz „narodený zo ženy“, podobne ako napr. v Jób 11,2.12, poukazuje na krehkosť a konečnosť ľudskej existencie, na ktorej mal účasť aj Ježiš. Spojenie „narodený pod zákonom“ je výrazom jeho židovstva a nepriamo evokuje situáciu kliatby, pod ktorou sa Ježiš ocitol.

4,5

Výraz „adoptívne synovstvo“ (υἰοθεσία) je terminus technicus pre inštitúciu adopcie – prijatia za syna niekoho, kto ním od narodenia nie je. Týmto obrazom Pavol chce povedať, že veriacich Boh prijal za svojich synov a dcéry, čo bolo umožnené Kristovou vykupiteľskou smrťou.

4,6

Úvod verša nemá zmysel kauzálny („Boh poslal Ducha svojho Syna, lebo ste synmi“), ale deklaratívny („že ste synmi poznať z toho, že Boh poslal“). Pavol tu vyjadruje myšlienku, že poslanie Ducha umožnilo ľuďom získať status synov a dcér.

4,7

Väzba διὰ θεοῦ („skrze Boha“) tu vyjadruje pôvod: Boh je ten, kto umožňuje veriacim získať dedičstvo.

4,8

Verš je najjasnejšou evokáciou pohanskej minulosti Galat'anov v liste – oni kedysi slúžili modlám.

4,9

Pasívna formulácia γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ („ste spoznaní Bohom = Boh vás spoznal“) je poukazom na Božie vyvolenie: Boh spoznal Galat'anov tak, že ich vyvolil pre vieru v Krista. Dôsledkom tohto vyvolenia je poznanie Boha zo strany Galat'anov.

4,10

Verš sa zmieňuje o dodržiavaní židovského kalendára, čo je znakom prebiehajúcej apostázy Galat'anov, ako naznačuje prítomný čas slovesa παρατηρεῖσθε („dodržiavate, zachovávate“). Tí sa správajú ako prozelyti.

4,12

Tvrdením, že je ako Galat'ania, Pavol asi vyjadruje, že má s nimi vieru a Božie synovstvo, o ktorom hovoril v predchádzajúcej sekcii. Slovesom ἠδικήσατε v spojení so zámenom οὐδέν Pavol chce povedať, že Galat'ania mu v skutočnosti neublížili napriek ich odklonu od jeho evanjelia. Minulý čas slovesa sa vzťahuje na obdobie od založenia galatských komunit až po písanie listu.

4,13

Predložková väzba δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκός primárne vyjadruje príčinu („pre slabosť tela“), ale môže mať aj konotáciu okolnosti („v telesnej slabosti/v slabosti tela“). Povaha Pavlovej choroby v čase evanjelizácie Galat'anov však nie je jasná.

4,14

Pavlova choroba nebola pre Galat'anov príčinou odvrhnutia jeho osoby. Naopak, Pavol zažil v Galácii prijatie, akoby ku Galat'anom prišiel anjel alebo sám Ježiš.

4,15

Datív ὑμῶν je datív nevýhody („vo váš neprospech“), ktorým Pavol chce

povedať, že svedčí v neprospech Galaťanov v tom zmysle, že ich chváli za konanie v minulosti – kedysi boli ochotní obetovať pre neho aj to najcennejšie, ale teraz nie. Obraz darovania očí je helenistickou metaforou pre obeť niečoho mimoriadne vzácneho a veta sa nedá interpretovať doslovne v zmysle, že by poukazovala na Pavlovo ochorenie očí.

4,17

Sloveso ἐκκλείω v zmysle „odlúčiť“ poukazuje na snahu agitátorov odlúčiť Galaťanov od Pavla a jeho evanjelia.

4,19

Napriek odklonu od jeho evanjelia Galaťania zostávajú Pavlovými deťmi a on vystupuje ako matka, ktorá ich v bolestiach rodí.

4,20

Pod zmenou svojho hlasu Pavol má na mysli pozitívny a afektívny tón smerom ku Galaťanom, ktorý by im ukázal, ak by mal teraz možnosť byť u nich. V kontraste k tejto túžbe sa list, ako Pavlov hlas v písme, vyznačuje prísny a karhavým tónom.

4,21

Prítomný čas participia θέλοντες („chcete“) naznačuje, že Galaťania ešte neprešli k úplnej podriadenosti zákonu, ale chystajú sa to urobiť a Pavol sa usiluje tomu zabrániť.

4,22

Pavlov citát SZ je syntézou udalostí v Gn 16–21 a nekorešponduje presne s nijakým textom v uvedených kapitolách. Jazykom otroctva a slobody Pavol vytvára platformu pre nasledujúcu argumentáciu, hoci sa o Sára nikde nehovorí, že bola slobodná.

4,24

Prechodník ἀλληγορούμενα sa vzťahuje na udalosti opísané v predchádzajúcich veršoch a vyjadruje, že sa majú chápať alegoricky. Sára a Agar Pavol interpretuje ako dve zmluvy – Agar predstavuje zmluvu na Sinaji, teda Pavol ju spája so zákonom.

4,25

Agar a Sinaj Pavol identifikuje s terajším (vôň) Jeruzalemom ako centrom židovskej nábožnosti, ktorá je charakterizovaná podriadenosťou zákonu a teda stavom otroctva.

4,26

Pod Jeruzalemom, ktorý je hore, Pavol má na mysli prítomnú skutočnosť iniciovanú Kristovou smrťou a vzkriesením, niečo ako nové stvorenie vytvorené veriacimi Židmi a pohanmi.

4,29

Prenasledovanie Izáka zo strany Izmaela (Gn 21,9) Pavol číta typologicky ako predobraz prenasledovania tých, čo sa narodili z Ducha (kresťanov), tými, čo sú podľa tela (Židmi).

4,30

Funkciou citátu Gn 21,10 je ukázať, že tí, čo žijú podľa tela, nemôžu byť dedičmi s tými, čo žijú podľa Ducha.

Intertextové prepojenia

- [4,3] 3,23; 4,9; Kol 2,20.
- [4,4] Mk 1,15.
- [4,5] 3,13.26.
- [4,6] 3,26; Rim 8,15.
- [4,7] 3,29; Rim 8,16-17.
- [4,8] 1 Kor 12,2.
- [4,9] 4,3; Kol 2,20.
- [4,10] Kol 2,16-20.
- [4,12] 1 Kor 11,1.
- [4,17] 1,7; 6,12; Sk 20,30.
- [4,19] 1 Kor 4,14-15; 2 Kor 6,13; 1 Sol 2,7-8.
- [4,22] Gn 16,15; 21,2-3.
- [4,23] Gn 17,16; Rim 4,19-20; Rim 9,7-9.
- [4,24] 3,17; Ex 19,20; Gn 16,1.
- [4,26] Hebr 12,22; Zjv 21,2.
- [4,27] Iz 54,1.
- [4,28] Rim 9,8.
- [4,30] Gn 21,10.
- [4,31] 3,29; Jn 8,35.

List Galat'anom 5

Preklad

¹ Pre túto slobodu nás Kristus oslobodil. Stojte teda pevne a nenechajte sa znova zaťažiť jarmom otroctva. ² Ja, Pavol, vám hovorím, že ak sa dáte obrezať, Kristus vám nič neosoží. ³ A každému, kto sa dá obrezať, znova dosvedčujem, že je povinný zachovávať celý zákon. ⁴ Odlúčite sa od Krista a stratíte milosť, vy, čo sa usilujete byť ospravedlnení zo zákona. ⁵ Veď my Duchom a vierou očakávame spravodlivosť, ktorá je našou nádejou. ⁶ Lebo v Kristovi Ježišovi ani obriezka nič neznamená, ani neobriezka, ale viera prejavujúca sa cez lásku.

⁷ Dobre ste bežali. Kto vám zabránil, aby ste nasledovali pravdu? ⁸ Toto prehováranie nie je od toho, ktorý vás volá. ⁹ Trochu kvasu prekvasí celé cesto. ¹⁰ Ale ja vám v Pánovi dôverujem, že nebudete nijako inak zmýšľať. Ten však, čo vás mátie, odnesie si trest, nech je to ktokoľvek. ¹¹ Ak ja, bratia, ešte stále ohlasujem obriezku, prečo ma potom prenasledujú? Veď potom by bolo odstránené pohoršenie pochádzajúce z kríža. ¹² Nech sa dajú hoc aj kastrovať tí, čo vás zvädzajú.

¹³ Lebo vy ste boli povolaní pre slobodu, bratia, len nedávajte túto slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske. ¹⁴ Veď celý zákon sa spĺňa v jedinom príkaze, a to v tomto: „Milovať budeš svojho bližneho ako seba samého!“ ¹⁵ Ale keď sa navzájom hryziete a žeriete, dajte si pozor, aby ste sa navzájom nezmárnili.

¹⁶ Hovorím však: Žite podľa Ducha a nebudete spĺňať žiadosti tela. ¹⁷ Lebo telo si žiada, čo je proti Duchu, a Duch, čo je proti telu. Navzájom si odporujú, aby ste nerobili to, čo chcete. ¹⁸ Ale ak vás vedie Duch, nie ste pod zákonom. ¹⁹ A skutky tela sú zjavné: smilstvo, nečistota, neviazanosť, ²⁰ modloslužba, mágia, nepriateľstvá, škriepky, žiarlivosť, hnevy, prejavy sebecka, rozbroje, rozkoly, ²¹ závisť, opilstvo, hýrenie a im podobné. O tom vám vopred hovorím, ako som už povedal, že tí, čo robia také veci, nezdedia Božie kráľovstvo. ²² Ale ovocie Ducha je láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, ²³ miernosť, zdržanlivosť. Zákon nie je proti tomu. ²⁴ Tí, čo patria Kristovi Ježišovi, ukrižovali telo s vášňami a žiadosťami. ²⁵ Ak žijeme podľa Ducha, jeho sa pridržajme. ²⁶ Nehľadajme márnú slávu, neprovokujme sa navzájom a nezávidme si.

Poznámky

5,1

Datív τῆ ἐλευθερίας je finálny datív alebo datív výhody, čo sa dá vyjadriť spojením „pre túto slobodu“. Jazyk oslobodenia (ἠλευθέρωσεν) s Kristom ako subjektom je opisom Ježišovej smrti, ktorou nás oslobodil od akejkolvek formy otroctva. Jarmo je obrazom pre situáciu otroctva. Príslovka πάλιν („znova“) naznačuje, že podriadenie sa zákonu by pre Galat'anov znamenalo opätovný návrat do situácie otroctva, v ktorej sa nachádzali pred obrátením sa k viere.

5,2

Galat'ania sa chystajú podstúpiť obrad obriezky, čo vyjadruje podmieňovacia veta ἐὰν περιτέμνησθε („ak sa dáte obrezať“), pred čím ich Pavol dôrazne varuje.

5,4

Dôsledky snahy hľadať ospravedlnenie prostredníctvom zákona sú formulované ako odlúčenie od Krista (κατηργήθητε ἀπὸ Χριστοῦ) a strata milosti (τῆς χάριτος ἐξέπεσατε) (dosl. „vypadli ste z milosti“). Použité aoristy nie sú reálne, ale vyjadrujú budúcu akciu, ktorá nastane, ak sa splní podmienka, že človek hľadá ospravedlnenie v zákone.

5,5

Datív πνεύματι a predložková väzba ἐκ πίστεως majú modálny význam a vyjadrujú, ako veriaci očakávajú spravodlivosť – Duchom a vierou. Genitív ἐλπίδα δικαιοσύνης (dosl. „nádej spravodlivosti“) je vysvetľujúci – spravodlivosť, ktorú veriaci očakávajú, je ich nádejou.

5,6

Vzhľadom na Pavlovo relativizovanie obriezky by sa mohlo zdať, že apoštol chce zdôrazniť hodnotu neobriezky. Prekvapivo tu však hovorí, že hodnotu má iba viera prejavujúca sa v láske (πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη).

5,7

Situáciu Galat'anov apoštol ilustruje obrazom prerušeného behu, pri ktorom bežec narazí na prekážku a nemôže pokračovať ďalej. Beh Galat'anov narušili judaizátori.

5,8

Agitácia judaizátorov je tu vyjadrená výrazom πεισμονή („prehováranie“) a Pavol tu popiera, že by táto ponuka pochádzala od Boha – od toho, kto Galat'anov volá k viere.

5,9

Metafora kvasu, ktorý prekvasuje cesto, vzťahuje sa tu na skupinu judaizátorov – ich prítomnosť môže pokaziť galatské komunity.

5,11

Pavol si tu agitátorov podáva pomocou obrazu kastrácie (ἀποκόπτω). Ide o sarkastickú hyperbolu, ktorou chce zdiskreditovať ich horlivosť v propagovanej obriezky.

5,13

Sloveso „slúžiť“ (δουλεύω) tu má pozitívny význam, lebo vyjadruje, že sloboda sa paradoxne prejavuje v službe lásky.

5,15

Tento verš je zrkadlom galatských komunít a vyplýva z neho, že v prípade judaizátorov nastali v komunitách škriepky a trenice, ktoré sú tu ilustrované metaforami zvieracieho sveta: hryzenie (δάκνεται), žranie (κατεσθίεται), zmárnenie (ἀναλωθήτε).

5,18

Sloveso „viest“ (ἄγεσθε), ktoré tu definuje funkciu Ducha vo vzťahu ku kresťanom, vyjadruje veľkú angažovanosť Ducha v stvárňovaní kresťanského života. Duch je ten, kto doslova vedie kresťana, analogicky k vedeniu jedného človeka druhým.

5,22

Výsledok pôsobenia Ducha je tu formulovaný metaforou ovocia (καρπός), ktorou sa chce vyjadriť dynamika rastu dobrých skutkov.

5,24

Osobitým použitím jazyka ukrižovania Pavol pomocou aktívneho slovesa „ukrižovali“ (ἐσταύρωσαν) s priamym objektom „telo“ (τὴν σάρκα) hovorí o ukrižovaní vlastného tela zo strany kresťanov.

Intertextové prepojenia

[5,1] 2,4; 4,5.9; Jn 8,32.36.

[5,2] 2,21; Sk 15,1-29.

[5,3] 3,10; Rim 2,25; Jak 2,10.

[5,5] Rim 8,23.25.

[5,6] 3,28; 6,15; 1 Kor 7,19.

[5,8] 1,6.

[5,9] 1 Kor 5,6.

[5,10] 1,7.

[5,11] 6,12.14; 1 Kor 1,23.

[5,13] 5,1; Rim 6,18; 1 Kor 8,9; 1 Pt 2,16.

[5,14] Lv 19,18; Mt 22,39; Rim 13,8-10.

[5,16] 5,24-25; Rim 8,5.

[5,17] Rim 7,15.23; 8,6.

[5,18] Rim 6,14; 8,14.

[5,19-21] Rim 1,29-31; 1 Kor 6,9-10; Kol 3,5-6.8.

[5,20] Zjv 22,15.

[5,22] Ef 5,9; 1 Kor 13,4-7; 2 Kor 6,6; 1 Tim 4,12; 2 Pt 1,6.

[5,23] 1 Tim 1,9.

[5,24] 2,19; Rim 6,6; 8,13.

[5,25] 5,16.

[5,26] Flp 2,3.

List Galat'anom 6

Preklad

¹ Bratia, keby aj niekoho pristihli pri nejakom previnení, vy, ktorí ste duchovní, napravte ho v duchu miernosti; a daj si pozor, aby si aj ty nepodľahol pokušeniu. ² Neste si navzájom bremená, a tak naplníte Kristov zákon. ³ Lebo ak si niekto myslí, že je niečím, hoci nie je ničím, klame sám seba. ⁴ Každý však nech skúma svoje konanie, a tak sa bude mať čím chváliť len sám pred sebou, a nie pred inými. ⁵ Veď každý si ponesie vlastné bremeno. ⁶ Ten, koho vyučujú posolstvo evanjelia, nech sa delí o všetky dobrá s tým, kto ho vyučuje. ⁷ Nemýľte sa: Boh sa nenechá vysmievať. Čo človek zaseje, to bude aj žať. ⁸ Lebo kto seje pre svoje telo, z tela bude žať skazu. Ale kto seje pre Ducha, z Ducha bude žať večný život. ⁹ Neochabujme v konaní dobra, lebo ak sa neunavíme, v pravom čase budeme žať. ¹⁰ Kým teda máme čas, robme dobre všetkým, ale najmä členom rodiny založenej na viere.

¹¹ Pozrite, akými veľkými písmenami vám píšem vlastnou rukou. ¹² Všetci, čo sa chcú páčiť ľuďom, nútia vás, aby ste sa dali obrezať, len aby ich neprenasledovali pre Kristov kríž. ¹³ Veď ani tí, čo sa dávajú obrezať, sami nezachovávajú zákon, ale chcú, aby ste sa vy dali obrezať a oni sa mohli chváliť tým, čo sa stalo na vašom tele. ¹⁴ Ale ja sa v nijakom prípade nechcem chváliť niečím iným ako krížom nášho Pána Ježiša Krista, cez ktorý je svet ukrižovaný pre mňa a ja pre svet. ¹⁵ Lebo ani obriezka nie je nič, ani neobriezka, ale nové stvorenie. ¹⁶ A na všetkých, čo sa budú riadiť týmto pravidlom, nech spočíva pokoj a milosrdenstvo, aj nad Božím Izraelom. ¹⁷ A odteraz nech ma už nik neobťažuje, lebo ja nosím na svojom tele rany Ježišovho utrpenia. ¹⁸ Milosť nášho Pána Ježiša Krista nech je s vašim duchom, bratia. Amen.

Poznámky

6,1

Adjektívom οἱ πνευματικοί („duhovní“) apoštol predpokladá existenciu skupiny v rámci galatských komunít, ktorá už dosiahla istú duchovnú úroveň a môže naprávať tých, ktorí sa dopustili nejakého priestupku (ἐν τινι παραπτώματι). Pre nápravu je tu použité sloveso καταρτίζω, pôvodne lekársky termín s významom „vrátiť na miesto, napraviť“, napr. vyklíbenú končatinu.

6,2

Spojenie „Kristov zákon“ (ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ) sa vzťahuje na židovský zákon ako naplnený v Kristovi. Ten sa nenapĺňa zachovávaním jednotlivých predpisov, ale nesením bremien (τὰ βάρη), ktorými sú slabosti bratov v rámci komunity, o ktorých hovoril predchádzajúci verš.

6,3

Slovesom φρεναπατάω („klamať, zavádzať“) sa Pavol dotýka témy klamstva alebo ilúzie, do ktorej môže upadnúť kresťan, ak sa pred inými a pred Bohom vydáva za iného, ako v skutočnosti je.

6,5

Pod nesením vlastného bremena (φορτίον) sa tu rozumie znášanie životných komplikácií, ako napr. staroby, choroby, manželských problémov, povinností, ktoré každý človek musí zvládať sám za seba.

6,6

Tento verš vyjadruje myšlienku, že podieľanie sa na poslanstve o Kristovi by malo byť sprevádzané podieľaním sa na materiálnych dobrách.

6,7

Prvá časť verša obsahuje výpoveď vo forme všeobecnej múdrosti, že Boha človek nemôže oklamať tým, že sa z neho bude vysmievať (μυκτηρίζω). Rozšírená metafora siatia a žatvy komunikuje skutočnosť, že na súde človek zožne len to, čo počas života zasial, teda korešpondenciu medzi osivom a žatvou.

6,10

Na označenie spoluveriacich je tu použitý výraz οἰκεῖος, ktorý sa vzťahuje na členov domácnosti. Apoštol tu vyjadruje myšlienku, že veriaci obrazne majú jednu domácnosť založenú na viere. Genitív τῆς πίστεως je genitív vzťahu – ide o rodinu vytvorenú vierou.

6,11

Záverečnú časť listu Pavol píše sám po tom, čo predchádzajúce state pravdepodobne diktoval sekretárovi. Pod veľkými písmenami (πηλίκους γράμμασιν) sa myslí to, že posledná časť listu bola naozaj napísaná väčšou kurzívou a má preto mimoriadnu vážnosť. Pavol si želá, aby si to adresáti všimli.

6,12

V tomto verši máme indikáciu, že agitátori nútia Galat'anov dať sa obrezať, aby oni sami neboli prenasledovaní pre Kristov kríž. Išlo teda o skupinu židokresťanov, ktorá chcela svoje uverenie v Krista maskovať pred Židmi nútím pohanokresťanov k obriezke.

6,13

Pod chválením sa telom Galat'anov sa myslí úspech judaizátorov spočívajúci v dosiahnutí obriezky u Galat'anov.

6,14

Ukrižovanie sveta pre Pavla prostredníctvom kríža naznačuje Pavlovu negatívnu víziu sveta – pre neho je aj preto svet negatívny, lebo jedinou pozitívnu hodnotou je viera v Krista.

6,15

Spojenie καινή κτίσις („nové stvorenie“) je obrazom pre človeka v Kristovi – človeka, ktorý uveril.

6,16

Tvrdenie, že iba na novom stvorení záleží, je tu definované ako pravidlo, norma (κανών), ktorú treba nasledovať. Iba tým, čo sa riadia Pavlovým vnímaním viery, patrí pokoj a milosrdenstvo. Boží Izrael (Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ) je označením pre SZ ľud, ktorý si naďalej uchováva status Božieho vyvoleného národa.

6,17

Spojenie τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ („rany Ježišovho utrpenia“) sa vzťahuje na rôzne utrpenia a ťažkosti, ktoré Pavol musí podstupovať v evanjelizácii pre Krista. Tieto metaforické rany naznačujú jeho patrenie Kristovi v analógii k otrokom, ktorí boli označení na znak prináležania svojim pánom.

Intertextové prepojenia

- [6,1] Mt 18,15; Jak 5,19; 1 Kor 10,12-13.
[6,2] Kol 3,13; 1 Kor 9,21.
[6,3-4] 1 Kor 3,18; 1 Kor 8,2; 2 Kor 12,11.
[6,5] Rim 14,12.
[6,6] 1 Kor 9,14.
[6,8] Prís 11,18; Rim 8,6, 13.
[6,9] 2 Sol 3,13; Hebr 12,1-3.
[6,10] 1 Sol 5,15.
[6,11] 1 Kor 16,21.
[6,12] 5,2.11.
[6,14] 2,20; 1 Kor 2,2.
[6,15] 5,6; 1 Kor 7,19; 2 Kor 5,17.
[6,16] Ž 125,5; Ž 128,6.
[6,17] 2 Kor 4,10.
[6,18] Flp 4,23; 2 Tim 4,22; Flm 25.

List Filipanom

Úvod do Listu Filipanom

List Filipanom je adresovaný kresťanom vo Filipách, ktoré boli pôvodne známe ako Krenides, no nesú meno po macedónskom kráľovi Filipovi II., ktorý v roku 358 pred Kr. túto lokalitu obsadil, prebudoval a pomenoval po sebe. Po tom, čo sa Macedónsko stalo rímskou provinciou (167 pred Kr.), v roku 42 pred Kr. sa Filipy stali rímskou kolóniou a do mesta boli presídlení mnohí rímski vojenski veteráni, čo sa zopakovalo aj v roku 31 pred Kr. Potomkovia týchto veteránov predstavovali majoritnú časť obyvateľstva v čase Pavla. Pavol sa do Filíp dostal počas tzv. druhej misijnej cesty a jeho prvú návštevu opisujú Sk 16,11-40. Jeho prvou konvertitkou bola Lýdia a jej domácnosť.

Miesto a čas napísania Listu Filipanom sa nedá jednoznačne určiť. Prevládajúca hypotéza, ktorá existuje tak v mnohých moderných komentároch, ako aj v prvých storočiach dejín cirkvi, hovorí o Ríme ako o mieste napísania, a teda datuje list do záverečnej fázy Pavlovho života – jeho väznenia v Ríme (60 až 64 po Kr.). Okrem Ríma sa ako miesto napísania zvažuje aj Efez alebo Cézarea. Z listu je však jasné, že ide o spis z väzenia.

Podnetom na napísanie listu boli dva hlavné dôvody: a) poďakovať Filipanom za ich podporu a finančnú pomoc, ktorú Pavol od nich vo väzení dostal; a b) povzbudiť ich k jednote a k osvojeniu si Kristovho zmýšľania prejaveneho jeho poníženosťou. Najznámejším textom listu je práve kristologický hymnus v 2,6-11, v ktorom je Kristus zobrazený ako model poníženosti. Jeho zmýšľanie majú Filipania napodobňovať.

List charakterizuje používanie politických termínov, pozitívnych príkladov, ktoré majú veriaci napodobňovať, a negatívnych príkladov, ktorým sa majú vyhýbať, etických prvkov spoločných s vtedajšími filozofickými smermi, športových obrazov, terminológie radosti a jazyka obety pre opis kresťanského života.

List Filipanom 1

Preklad

¹ Pavol a Timotej, služobníci Krista Ježiša, všetkým svätým v Kristovi Ježišovi, ktorí sú vo Filipách spolu s biskupmi a diakonmi: ² Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, a od Pána Ježiša Krista.

³ Vzdávam vďaky svojmu Bohu zakaždým, keď si na vás spomeniem; ⁴ a ustavične v každej svojej modlitbe za vás všetkých, keď sa s radosťou modlím, ⁵ a ďakujem Bohu za vašu účasť na evanjeliu od prvého dňa až doteraz. ⁶ A som presvedčený o tom, že ten, čo začal vo vás dobré dielo, ho aj dokončí do dňa Krista Ježiša. ⁷ A právom takto zmýšľam o vás všetkých. Veď vás nosím v srdci a vy všetci máte účasť na mojej milosti, tak pri mojom uväznení ako aj pri obrane a upevňovaní evanjelia. ⁸ Veď Boh mi je svedkom, ako po vás všetkých túžim vrúcnu láskou Krista Ježiša. ⁹ A modlím sa za to, aby vaša láska čoraz väčšmi rástla v poznaní a v každom rozlišovaní, ¹⁰ aby ste boli schopní rozoznať, čo je dôležité, a boli ste čistí a neboli na pohoršenie, keď príde Kristov deň, ¹¹ a boli plní ovocia spravodlivosti, ktoré pochádza od Ježiša Krista na Božiu slávu a chválu.

¹² Bratia, chcem však, aby ste vedeli, že to, čo sa mi prihodilo, osožilo skôr šíreniu evanjelia: ¹³ medzi všetkými strážcami pretória a medzi všetkými ostatnými sa stalo známym, že ma uväznili pre Krista, ¹⁴ a väčšina bratov nadobudla dôveru v Pánovi zásluhou môjho uväznenia a ešte viac sa odvážili bez strachu ohlasovať slovo ¹⁵ Niektorí síce ohlasujú Krista zo závidosti a súperenia, ale iní s dobrým úmyslom. ¹⁶ A tí to robia z lásky, lebo vedia, že som tu vo väzení na obranu evanjelia, ¹⁷ zatiaľ čo tamí ohlasujú Krista z rivality, nie úprimne, mysliac si, že pridajú bolesť môjmu uväzneniu. ¹⁸ Čo teda! Len nech sa akýmkoľvek spôsobom, či len navonok, alebo úprimne, zvestuje Kristus. Z toho sa teším a budem sa i naďalej tešiť, ¹⁹ lebo viem, že mi to bude slúžiť na spásu vďaka vašim modlitbám a pomoci Ducha Ježiša Krista. ²⁰ Túžobne očakávam a dúfam, že nebudem v ničom zahanbený, navyše so všetkou smelosťou dúfam, že ako vždy, tak aj teraz, bude oslávený Kristus v mojom tele, či už životom, alebo smrťou. ²¹ Veď pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk. ²² Nuž ak žiť v tele znamená pre mňa plodnú prácu, neviem, čo si vybrať. ²³ Oboje na mňa dolieha: túžim zomrieť a byť s Kristom, a to by bolo oveľa lepšie, ²⁴ ale zostať v tele je zasa potrebné pre vás. ²⁵ A som o tom presvedčený a viem, že zostanem a budem s vami všetkými pre vaše napredovanie a radosť z viery, ²⁶ aby vaša chvála vďaka mne vzrastala v Kristovi Ježišovi, keď zasa prídem k vám.

²⁷ Len sa správajte podľa Kristovho evanjelia, aby som – či už prídem a uvidím vás, alebo budem vzdialený – počul o vás, že pevne stojíte v jednom

Duchu a svorne bojujete za vieru, ktorá má pôvod v evanjeliu, ²⁸ a nedáte sa v ničom zastrašiť protivníkmi! To bude znamením, že oni zahynú, ale že vy budete spasení, a to je od Boha. ²⁹ Ved' vám sa dostala milosť nielen v Krista veriť, ale pre neho aj trpieť, ³⁰ tým, že vediete ten istý zápas, ktorý ste videli, ako som ho viedol ja, a teraz o ňom počúvate.

Poznámky

1,1

Spojenie ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristovi Ježišovi“) je predložkovou syntagmou, ktorá má osobitný význam pre Pavla. Idea za predložkou ἐν označuje sféru Krista a jednotu s ním a spojenie sa stáva odborným výrazom jednoty s Kristom, ktorú veriaci nadobúda vierou v neho. V tomto liste sa explicitne zopakuje ešte v 1,26; 2,5; 3,3.14; 4,7.19.21 a tiež v obmenách ἐν Χριστῷ (1,13; 2,1), ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ (2,19) a často ἐν κυρίῳ (1,14; 2,24.29; 3,1; 4,1.2.4.10), čím sa výnimočným spôsobom zdôrazňuje idea jednoty.

Pomocou slovného spojenia σὺν ἐπισκόποις καὶ διάκονοις („spolu s [ich] biskupmi a diakonmi“) sa vyjadruje, že adresátmi listu sú všetci kresťania (svätí) vo Filipách spolu s ich predstavenými. Majú tvoriť jednotu s biskupmi, ktorí disponujú špecifickou úlohou viesť a dohliadať na kresťanov, a s diakonmi, ktorí majú slúžiť druhým, najmä chudobným, okrem ohlasovania slova. Pojem ἐπίσκοπος označoval v profánnom prostredí miestodržiteľa, štátneho alebo komunálneho úradníka povereného administratívnymi úlohami. Výraz διάκονος zasa označoval posla, sluhu, správcu domu alebo aj pomocného kornidelníka, asistenta kultu, ale najmä toho, čo obsluhoval pri stole. Postupom času sa z týchto termínov stali tituly pre hierarchov v cirkvi.

1,4

Spojenie ὑπὲρ πάντων ὑμῶν („za vás všetkých“) je istotne alúzia na Pavlom požadovanú jednotu Filipianov a vyjadruje, že apoštol sa modlí za každého člena komunity.

1,5

Datívna predložková väzba ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν („za vašu účasť“) sa vzťahuje na sloveso vďakyvzdania zo začiatku v. 3 a vyjadruje dôvod Pavlovej vďaky – účasť Filipianov na evanjeliu. Pod prvým dňom (ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας), od ktorého majú Filipania účasť na evanjeliu, sa pravdepodobne rozumie deň ich obrátenia – deň, v ktorý prijali Pavlovo ohlasovanie.

1,6

Deň Ježiša Krista (ἡμέρα Χριστοῦ Ἰησοῦ) sa vzťahuje na deň Ježišovho návratu. Pavol tu formuluje myšlienku, že vieru Filipianov a ich participáciu na evanjeliu, ktoré sú tu opísané ako dobré dielo (ἔργον ἀγαθόν), Boh bude rozvíjať až do dňa Ježišovho príchodu.

1,7

Sloveso φρονεῖν („zmýšľať, myslieť“) je červenou nitou listu (1,7; 2,2.2.5; 3,15.15.19; 4,2.10.10). Pavol opakovane pripomína správny typ zmýšľania. Podstatné meno δεσμός („puto“) v pluráli je metonymiou pre uväznenie a Pavol tu tvrdí, že Filipania majú účasť na jeho milosti aj vtedy. Pod milosťou tu Pavol má pravdepodobne na mysli tú, ktorú mu Boh dáva v čase väznenia.

1,8

Keď Pavol uvádza, že túži po Filipanoch vrúcnu láskou Krista Ježiša (σπλάγγνοις Χριστοῦ Ἰησοῦ), podčiarkuje skutočnosť, že cez neho miluje Filipanov sám Ježiš a túži po nich.

1,10

Výraz τὰ διαφέροντα („to, čo je dôležité“) súvisí s odlišovaním toho, čo je správne a čo pomýlené, a môže sa vzťahovať na rôzne stupne dobra a na schvaľovanie a overenie dôležitosti, dokonalosti či hodnoty vecí. V kontexte listu je referentom tohto výrazu nesebecká láska – postoj majúci na zreteli dobro bližneho pred vlastným dobrom. Cieľom rozlišovania je status Filipanov vyjadrený adjektívami ειλικρινής („čistý, priezračný“) a ἀπρόσκοπος („bezúhonný, ten, kto nedáva pohoršenie“).

1,11

V spojení καρπὸς δικαιοσύνης („ovocie spravodlivosti“) je δικαιοσύνης pravdepodobne genitív pôvodu a vyjadruje myšlienku, že ovocie pochádza zo spravodlivosti. Sémanticky spravodlivosť označuje morálnu čnosť, nie milosť ospravedlnenia, hoci pôvodcom aj tohto ovocia zostáva Kristus (τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ „ktoré pochádza od Ježiša Krista“).

1,13

Vo vete ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι („stalo sa známym, že ma uväznili pre Krista“) výraz ὥστε ukazuje výsledok Pavlových okolností a uvádza dve infinitívne vety vo v. 13 a v. 14. Jedným z výsledkov Pavlovho väznenia je poukaz na to, že jeho väznenie „súvisí“ s Kristom. Ľudia prinajmenšom vidia, že sedí vo väzení zato, že je kresťan, a nie zločinec. Pravdepodobne to tiež znamená, že Pavlove reťaze sú dôsledkom jeho učenia, ktorým má účasť na utrpení samého Krista (porov. Flp 3,10).

Latinské vypožičané viacznačné slovo πραιτώριον označuje generálny stan a následne aj vojenskú radu, palác miestodržiteľa, cisársku telesnú stráž či prětoriansku gardu a následne aj kasárne danej stráže. Tento všeobecnejší význam máme v preklade v zmysle armády v meste aj mimo neho, kde patrili aj

οὐ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας „τί, čo sú z cisárovho domu“ (Flp 4,22). Keď Pavol hovorí o celej pretoriánskej garde (ἐν ὄλῳ τῷ πραιτωρίῳ), chce povedať, že jeho väznenie sa stalo verejne známou záležitosťou.

1,14

Datív τοῖς δεσμοῖς má inštrumentálny význam („prostredníctvom môjho uväznenia“) a vyjadruje, že Pavlovo uväznenie sa stalo prostriedkom povzbudenia pre ďalších bratov, aby smelo ohlasovali evanjelium.

1,15

Podstatné meno εὐδοκία tu má význam „dobrá vôľa, dobrý úmysel“.

1,18

Spojenie παντὶ τρόπῳ („akýmkoľvek spôsobom“) zahŕňa dva podnety ľudskej motivácie, ktoré sú definované následným εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ („či len navonok, alebo úprimne“). Zámeno τούτῳ vo vete ἐν τούτῳ χαίρω („z toho sa teším“) hovorí o pravej príčine Pavlovej radosti, ktorou nie je dvojakosť motivácie ohlasovateľov, ale obsah ohlasovania vyjadrený v predchádzajúcom výroku (Χριστὸς καταγγέλλεται „zvestuje sa Kristus“).

1,19

Spojenie ἐπιχορηγία τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ (dosl. „pomoc Ducha Ježiša Krista“) je pravdepodobne objektový genitív (Duch je to, čo sa dostáva), a to aj vo svetle použitia verbálneho ekvivalentu ἐπιχορηγέω v Gal 3,5, kde je Duch jasne tým, čo sa prijíma od Boha (ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα). Genitív Ἰησοῦ Χριστοῦ je pravdepodobne vysvetľujúci (Duch, ktorým je Ježiš Kristus). Pavol očakáva, že sa nezahanbí, pretože Kristus bol s ním prostredníctvom prebývajúcего Ducha.

1,20

Spojením ἐν τῷ σώματί μου („v mojom tele“) Pavol označuje oblasť, v ktorej je Kristus oslávený. Kontext sémanticky určil význam pojmu σῶμα v zmysle fyzického tela a to vzhľadom na Pavlov ďalší život alebo na hrozbu jeho smrti (1,20-21), ale aj vzhľadom na nádej, že Kristus v jeho tele prebýva práve prostredníctvom Ducha (1,19).

1,21

Prítomnosť člena pred slovesom v infinitíve vo vete τὸ ζῆν Χριστὸς dokazuje, že ζῆν je podmet a Χριστὸς je nominatív predikátu. Veta τὸ ἀποθανεῖν κέρδος je k nej paralelná: τὸ ἀποθανεῖν je subjekt a κέρδος je nominatív pre-

dikátu. Pre Pavla je Kristus jeho vlastným životom. Celý Pavlov život patril Kristovi a apoštol chce celý svoj život využiť pre Kristovu vec. Podobne, keď Pavol hovorí, že „zomrieť [je] zisk“, myslí tým, že smrť je pre neho ziskom, pretože to značí: vidieť Krista tvárou v tvár.

1,22

Vetou „neviem, čo si vybrať“ Pavol prezrádza, že obe alternatívy, ktoré sú pred ním – zomrieť a byť s Kristom a zostať kvôli misijnej práci – majú svoju hodnotu.

1,23

Pavlova túžba zomrieť (ἀναλῦσαι) nie je náznakom pokusu o samovraždu, lebo v pasáži chýba typická terminológia samovraždy, ale formuluje Pavlovo prijatie možného výsledku jeho súdneho procesu a zároveň jeho preferenciu.

1,25

Pavol v čase písania listu s istotou vie (πεποιθώς οἶδα), že nezomrie ihneď, ale zostane pri Filipianoch pre ich napredovanie (προκοπή) vo viere.

1,27

Imperatív πολιτεύεσθε v zmysle „žite, správajte sa“ je ukázkou politického slovníka listu. Touto voľbou Pavol chce Filipianov povzbudiť, aby sa správali ako vzorní občania, ktorých ústavou alebo životnou normou je evanjelium. Príslovka μόνον („len“) naznačuje, že Pavol chce klásť dôraz práve na život podľa evanjelia – jedine na tom záleží. Spojenie ἐν ἐνὶ πνεύματι sa pravdepodobne vzťahuje na Ducha Svätého a veta „stojíte v jednom Duchu“ má paralelu v „stojte v Pánovi“ (4,1). Státie je metafora pre stav spásy. Fráza τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου („za vieru, ktorá má pôvod v evanjeliu“) obsahuje v τῇ πίστει datív výhody a genitív τοῦ εὐαγγελίου je genitívom pôvodu.

1,28

Podstatné meno ἔνδειξις („znamenanie, dôkaz“) sa vzťahuje na predchádzajúcu zmienku o boji a nepoddajnosti Filipianov vzhľadom na protivníkov. Datív αὐτοῖς sa vzťahuje na slovo ἀπωλεία v zmysle „záhuby, ktorá sa týka ich“. Pavol tu formuluje myšlienku, že odpor Filipianov voči protivníkom je znakom, že tí stratia spásu. Ich boj za evanjelium je však znakom ich vlastnej (ὑμῶν) spásy, ktorá v konečnom dôsledku pochádza od Boha.

Intertextové prepojenia

[1,1] Rim 1,1; 2 Kor 1,1; 1 Sol 1,1; 1 Tim 3,1-13.

[1,2] Rim 1,7; Gal 1,3; Flm 3.

[1,3] Rim 1,8; 1 Kor 1,4; 1 Sol 1,2.

[1,6] 2,13; 2,16; 1 Kor 1,8.

[1,8] Rim 1,9; 2 Kor 1,23; 1 Sol 2,5.

[1,9] Ef 3,14-19; Kol 1,9-10; Flm 6.

[1,10] Rim 2,18; 12,2.

[1,11] Jn 15,8.

[1,12-13] Ef 3,1; 6,20; 2 Tim 2,9; Flm 9.

[1,13] 4,22.

[1,18] 4,10.

[1,19] Jób 13,16; 2 Kor 1,11.

[1,20] 1 Kor 6,20; 1 Pt 4,16.

[1,21] Gal 2,20.

[1,22] Rim 1,13.

[1,23] 2 Kor 5,8.

[1,27] Ef 4,1; Kol 1,10; 1 Sol 2,12.

[1,29] Mt 5,10; 10,38; Mk 8,34; Sk 5,41.

[1,30] 1,13; Sk 16,22-24.

List Filipanom 2

Preklad

¹ Ak je teda nejaké povzbudenie v Kristovi, nejaká útecha z lásky, nejaké spoločenstvo Ducha, nejaké zľutovanie a milosrdenstvo, ² dovŕšte moju radosť tým, že budete zmýšľať rovnako, rovnako milovať, a budete jedna duša a jedna myseľ! ³ Nič nerobte z hašterivosti ani pre márnú slávu, ale radšej v pokore pokladajte druhých za vyšších od seba ⁴ a nehľadte iba na svoje záujmy, ale aj na záujmy druhých.

⁵ Zmýšľajte medzi sebou tak, ako Kristus Ježiš: ⁶ On, hoci je spôsobom bytia Boh, výsadu rovnosti s Bohom nepovažoval za výhodu, ⁷ ale zriekol sa jej, keď prijal spôsob bytia sluhu; stal sa podobný ľuďom. Podľa vonkajšieho zjavu ho pokladali za človeka, ⁸ ponížil sa a stal sa poslušným až na smrť, a to smrť na kríži. ⁹ Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno nad každé meno, ¹⁰ aby sa na Ježišovo meno zohlo každé koleno tých, čo sú v nebi, na zemi aj v podsvetí, ¹¹ a aby každý jazyk vyznával: „Ježiš Kristus je Pán!“ na slávu Boha Otca.

¹² A preto, moji milovaní, ako ste vždy poslúchali, a to nielen v mojej prítomnosti, ale oveľa viac teraz v mojej neprítomnosti, s bážňou a chvením uskutočňujte svoju spásu v živote. ¹³ Ved' to Boh pôsobí vo vás, že chcete aj konať, čo sa jemu páči. ¹⁴ Všetko robte bez šomrania a pochybovania, ¹⁵ aby ste boli bezúhonní a nevinní, Božie deti bez škvrny uprostred zvrhého a skazeného pokolenia. Žiarte v ňom ako hviezdy osvecujúce svet ¹⁶ a držte sa slova života, aby mi v Kristov deň bolo na chválu to, že som nebežal nadarmo a nenamáhal sa zbytočne. ¹⁷ Ale keď aj budem pridaný ako liata obeta k obeti a bohoslužbe, ktorou je vaša viera, radujem sa a radujem sa s vami všetkými. ¹⁸ Takisto sa aj vy radujte a radujte sa so mnou!

¹⁹ Ale dúfam v Pánovi Ježišovi, že čoskoro k vám pošlem Timoteja, aby som sa aj ja potešil správami o vás. ²⁰ Ved' nemám nikoho s takým zmýšľaním ako ja, kto by sa tak úprimne o vás staral. ²¹ Všetci totiž hľadajú iba svoje záujmy a nie záujmy Ježiša Krista. ²² Ale o Timotejovi viete, ako sa osvedčil, keď so mnou ako syn s otcom slúžil evanjeliu. ²³ Dúfam teda, že ho pošlem, len čo uvidím, čo bude so mnou. ²⁴ No som presvedčený v Pánovi, že čoskoro prídem aj ja. ²⁵ Pokladal som však za potrebné poslať k vám Epafrodita, môjho brata, spolupracovníka a spolubojovníka, ale aj vášho vyslanca a služobníka v mojich potrebách. ²⁶ Ved' túžil po vás všetkých a znepokojoval sa, keď ste sa dopočuli, že ochorel. ²⁷ A naozaj bol na smrť chorý, Boh sa však nad ním zmiloval, a nielen nad ním, ale aj nad mnou, aby som nemal jeden zármutok za druhým. ²⁸ Preto som ho čo najskôr poslal, aby ste sa opäť potešili, keď ho uvidíte, a ja aby som mal menej starostí. ²⁹ Prijmite ho teda v Pánovi s veľkou radosťou

a majte v úcte takých ľudí. ³⁰ Lebo on sa pre Kristovo dielo priblížil až k smrti: aj svoj život vystavil nebezpečenstvu, aby doplnil, čo chýbalo vašej službe pre mňa.

Poznámky

2,1

Spojka *ἵνα*, ktorá uvádza vetu nasledujúcu po imperatívne „dovfšte“, má asi vysvetľujúcu funkciu a celá veta teda definuje, ako majú Filipania dovŕšiť Pavlovu radosť – tým, že budú rovnako zmýšľať, atď. V spojení *παραμύθιον ἀγάπης* („útecha z lásky“) je genitív *ἀγάπης* genitív pôvodu alebo agenta („útecha, ktorú dáva láska“) a vo fráze *κοινωνία πνεύματος* („spoločenstvo Ducha“) možno zvažovať v prípade *πνεύματος* skôr objektový genitív („spoločenstvo s Duchom; účasť na jeho daroch a pôsobení“).

2,2

Opakované používanie slovesa *φρονέω* tu aj v celom liste odhaľuje Pavlov zámer: chce, aby sa Filipania disponovali pre zmýšľanie i konanie a svorne tak bojovali za vieru, ktorá pramení z evanjelia (porov. 1,21). Spojením slovesa s paralelnými výrazmi *τὸ αὐτὸ* („rovnako“) a tiež s *τὸ ἓν* („jedno“) Pavol frázou *τὸ αὐτὸ φρονῆτε* zdôrazňuje, že majú mať rovnaké zmýšľanie (kladie sa tak dôraz na vzťah medzi nimi) a cez *τὸ ἓν φρονοῦντες* zdôrazňuje mať jedno zmýšľanie (kladie sa dôraz na spoločnú vec, ktorá ich drží pohromade). Žiada ich, aby mali rovnaké pohnutky vôle, ktoré sloveso *φρονέω* nepriamo vyjadruje, lebo poukazuje na záujem a rozhodnosť súčasne.

2,6

Participium *ὑπάρχων* modifikuje aktívne sloveso *ἠγγήσατο* a má prístupný význam. Jeho prítomný čas („on, ktorý [stále] je“) vyjadruje, že Ježiš má stále podobu alebo spôsob bytia Boha. Slovo *μορφή* vyjadruje status, spôsob existencie, stav. Pavol tvrdí, že Kristus je neustále v stave Boha. Podstatné meno *ἀρπαγμός* má význam „korisť, ukoristená vec“ v zmysle niečoho, z čoho človek môže čerpať výhody. Túto výhodu vyjadruje spojenie *τὸ εἶναι ἴσα θεῷ*, ktoré nie je rovnaké ako *ἴσος θεῷ* („rovný Bohu“), ale opisuje výsadu rovnosti s Bohom – používanie privilégií spojených so statusom rovnosti s Bohom.

2,7

Verš rozvíja ideu poníženia Krista jednak cez sloveso *ἐκένωσεν* („zriekol sa“), ktoré kladie dôraz na dobrovoľnosť Kristovho rozhodnutia. Fráza *μορφή δούλου* („spôsob bytia sluhu“) je objektom participia *λαβών* a vyjadruje, že Kristus sa zriekol (využívania svojej božskosti) tým, že prijal spôsob bytia sluhu.

Fráza *ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων* vyjadruje skutočnosť, že Kristus sa pripodobnil situácii ľudí – bol ako človek. Veta *καὶ σχήματι εὔρεθεις ὡς ἄνθρωπος*

(„podľa vonkajšieho zjavu ho pokladali za človeka“) vyjadruje, že ľudia Krista pokladali za človeka na základe jeho výtvaru.

2,8

Spojenie μέχρι θανάτου („až na smrť“) vyjadruje stupeň alebo mieru Ježišovej poslušnosti a druhá fráza θανάτου δὲ σταυροῦ („a to smrť na kríži“) spresňuje, o aký typ smrti ide. Slovo σταυροῦ je genitív kvality, ktorý určuje druh potupnej smrti.

2,9

Slovesá ὑπερύψωσεν („povýšil“) a ἐχαρίσατο („dal mu/udelil“) opisujú Božiu reakciu na Kristovo uponíženie sa – ide o Ježišovo povýšenie nad všetky ostatné bytia a o udelenie mena „Pán“.

2,10

V spojení ὀνόματι Ἰησοῦ je meno v privlastňovacom genitíve (Ježišovo meno). Naznačuje sa ním, že to nové, čomu sa budú všetci klaňať, je práve jeho meno. Fráza ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων obsahuje tri genitívy v pluráli, ktoré sa viažu na spojenie πᾶν γόνυ („každé koleno“). Ide o reakciu klaňania sa tým, čo sú na nebi, na zemi a pod zemou.

2,11

Veta κύριος Ἰησοῦς Χριστός („Ježiš Kristus je Pán!“) obsahuje meno κύριος, ktoré tvorí protiklad k výrazu δοῦλος („otrok, sluha“). Týmto identifikovaním sa vyhlasuje, že Ježiš Kristus má identitu Pána.

Finálna doxologická fráza εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς („na slávu Boha Otca“) vyjadruje účel celého Božieho konania v Kristovi a naznačuje suverenitu Boha Otca.

2,16

Spojenie λόγον ζωῆς (dosl. „slovo života“) je buď genitív vlastnosti (slovo produkujúce život), alebo objektový genitív (posolstvo o [večnom] živote).

2,17

Sloveso σπένδω je terminus technicus pre konanie liatej obety – tzv. libácie, ktorá slúžila ako skompletizovanie iných obiet. V Pavlovej vízii je jeho život – apoštolské nasadenie a s tým spojené utrpenie – ako liata obeta, ktorú on môže pridať k obeti Filipianov. V spojení ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν („s obetou a bohoslužbou, ktorou je vaša viera“) je πίστεως ὑμῶν apozitívny genitív, ktorý vyjadruje, že obetou a bohoslužbou je viera Filipianov.

2,19

Cieľ poslania Timoteja je prekvapivo formulovaný ako Pavlovo dozvedenie sa o stave komunity (τὰ περὶ ὑμῶν) – pravdepodobne šlo v prvom rade o informáciu, či žijú v jednote. Pavol si želá, aby sa Timotej k nemu vrátil so správami o Filipianoch.

2,20

Adjektívum ἰσόψυχος („s rovnakým zmýšľaním“) vyjadruje jednotu myslenia medzi potencionálnym pomocníkom a Pavlom. Apoštol chce povedať, že okrem Timoteja práve (pri sebe vo väzení v Ríme) nemá iného spolupracovníka, ktorý by mal také zmýšľanie ako on sám. Druhá časť verša definuje v čom dané zmýšľanie spočíva – v úprimnej starostlivosti o Filipianov.

2,23

Spojenie τὰ περὶ ἐμέ („čo sa mňa týka, čo bude so mnou“) sa vzťahuje na záležitosti Pavlovho uväznenia a jeho možného oslobodenia z väzenia, o ktorých by Timotej mohol informovať Filipianov.

2,25

Meno Epafródita sa spája so sériou výrazov, ktoré sú doplnkami k jeho menu. Prvá skupina označuje jeho vzťah k Pavlovi: τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου („môjho brata, spolupracovníka a spolubojovníka“). Druhá skupina naznačuje jeho vzťah k Filipianom: ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου („ale aj vášho vyslanca a služobníka v mojich potrebách“). Druhé podstatné meno λειτουργός je modifikované pomocou τῆς χρείας μου, pričom toto je genitív referencie alebo vlastnosti (váš služobník vzhľadom na moje potreby).

2,30

V spojení διὰ τὸ ἔργον Χριστοῦ („pre Kristovo dielo“) je genitív Χριστοῦ objektový („práca pre Krista“) a vyjadruje dôvod, prečo sa Epafróditus priblížil k smrti: kvôli podpore diela.

Intertextové prepojenia

- [2,2] Rim 15,5; 1 Kor 1,10.
[2,3] Rim 12,3.10; Gal 5,26.
[2,4] 1 Kor 10,24.33; 13,5.
[2,6] Jn 1,1-2; 17,5; Kol 2,9; Hebr 1,3.
[2,7] Iz 53,3, 11; Jn 1,14; Rim 8,3; 2 Kor 8,9; Gal 4,4; Hebr 2,14.17.
[2,8] Mt 26,39; Jn 10,17; Hebr 5,8; 12,2.
[2,9] Sk 2,33; Mt 23,12; Ef 1,20-21; Hebr 1,3-4.
[2,10] Iz 45,23; Jn 5,23; Rim 14,11; Zjv 5,13.
[2,11] Sk 2,36; Rim 10,9; 1 Kor 12,3.
[2,12] Ž 2,11; 1 Kor 2,3; 2 Kor 7,15.
[2,13] 1,6; 1 Kor 12,6; 15,10; 2 Kor 3,5.
[2,14] 1 Kor 10,10; 1 Pt 4,9.
[2,15] 1 Sol 3,13; Dt 32,5; Mt 10,16; Sk 2,40; Dan 12,3; Mt 5,14.16; Ef 5,8.
[2,16] 1 Sol 2,19; Iz 49,4; Iz 65,23; Gal 2,2.
[2,17] Rim 15,16; 2 Tim 4,6.
[2,18] 3,1; 4,4.
[2,19] Sk 16,1-3; Sk 17,14-15; 1 Kor 4,17; 1 Kor 16,10.
[2,21] 1 Kor 13,5; 2 Tim 4,10.
[2,25] 4,10-11.15-16.18.
[2,29] 1 Kor 16,18.

List Filipanom 3

Preklad

¹ Napokon, bratia moji, radujte sa v Pánovi. Nelení sa mi síce písať vám to isté, vás to však utvrdí. ² Dajte si pozor na tých psov, dajte si pozor na tých zlých pracovníkov, dajte si pozor na tých, čo sú zmrzačení. ³ Ved' správne obrezaní sme my, čo v Božom Duchu slúžime Bohu, chválime sa v Kristovi Ježišovi a nevkladáme dôveru do tela, ⁴ hoci ja by som si mohol zakladať aj na tele. Ak si niekto druhý myslí, že si môže zakladať na tele, tým skôr ja: ⁵ obrezaný som na ôsmy deň, som z Izraelovho rodu, z Benjamínovho kmeňa, som Hebrej z Hebrejov, čo sa týka zákona, som farizej, ⁶ čo sa týka horlivosti, prenasledovateľ Cirkvi a čo sa týka spravodlivosti podľa zákona, žil som bezúhonne.

⁷ No to, čo mi bolo ziskom, pre Krista pokladám za stratu. ⁸ A vôbec, všetko pokladám za stratu pre vznešenosť poznania Krista Ježiša, môjho Pána. Pre neho som všetko ostatné stratil a pokladám to za odpadky, aby som získal Krista ⁹ a našiel sa v ňom bez vlastnej spravodlivosti, ktorá je zo zákona, ale so spravodlivosťou prostredníctvom viery v Krista, čiže so spravodlivosťou z Boha založenou na viere; ¹⁰ aby som tak poznal jeho i moc jeho zmŕtvychvstania a účasť na jeho utrpení. Pripodobním sa mu teda v smrti, ¹¹ aby som tak azda dosiahol vzkriesenie z mŕtvych. ¹² Nie že by som to bol už dosiahol a bol už dokonalý, ale bežím, aby som toho zmocnil, pretože aj mňa sa zmocnil Kristus Ježiš. ¹³ Bratia, ja sám si nenamýšľam, že som sa už toho zmocnil, ale len jedno robím: zabúdam na to, čo je za mnou, a usilujem sa o to, čo je predo mnou. ¹⁴ Bežím k cieľu za víťaznou cenou, ktorá pochádza z Božieho povolania zhora v Kristovi Ježišovi. ¹⁵ A tak všetci dokonalí takto zmýšľajme! A ak o niečom zmýšľate inak, aj to vám Boh zjaví. ¹⁶ Ale k čomu sme dospeli, toho sa držme.

¹⁷ Bratia, spoločne ma napodobňujte a všímajte si tých, čo žijú podľa nášho príkladu. ¹⁸ Lebo mnohí, o ktorých som vám často hovoril a teraz aj s plačom hovorím, žijú ako nepriatelia Kristovho kríža. ¹⁹ Ich koniec je záhuba, ich bohom je brucho, slávou hanba, lebo myslia iba na to, čo je pozemské. ²⁰ Ale naše občianske zásady sú z nebies, odkiaľ očakávame aj Spasiteľa, Pána Ježiša Krista. ²¹ On mocou, ktorou si môže podmaniť všetko, pretvorí naše slabé telo, aby sa stalo podobným jeho oslávenému telu.

Poznámky

3,2

Imperatív βλέπετε má význam „hľadte, všímajte si, dávajte si pozor“ a Pavol tu vyzýva Filipánov, aby si všímali negatívne príklady tých, čo sa spoliehajú na telo, a to preto, aby ich nenasledovali. Ak pod „psami“ (τοὺς κύνας) má Pavol na mysli judaizátorov, tak by šlo o ironické prevrátenie tejto terminológie, pretože v židovskom ponímaní sa týmto pejoratívnym slovom označovali pohania. Ironický výraz ἡ κατατομή („krájanie na kúsky, rozrezanie, zmrzačenie“) je slovnou hrou ku kľúčovému pojmu židovskej iniciácie, ktorým je obriezka (ἡ περιτομή). Slovo κατατομή metonymicky označuje tých, čo sú obrezaní a možno prílišným dôrazom na obriezku ako nevyhnutnú podmienku spásy robia karikatúru samotnej obriezky a duchovne tak mrzačia kresťanov vo Filipách.

3,3

Metonymiou περιτομή označujúcou obrezaných ľudí Pavol myslí kresťanov, a tento termín je tu použitý v zámernom kontraste k „zmrzačeným“ v predchádzajúcom verši.

3,5

Spojením „Hebrej z Hebrejov“ (Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων) chce Pavol naznačiť svoje úzke napojenie na svojich rodinných predchodcov a akoby vylúčiť kontamináciu helenizmom, čo sa týka svojho pôvodu.

3,7

Vzťažné zámeno ἅτινα („ktoré, to, čo“) sa vzťahuje na zoznam Pavlových privilégií v predchádzajúcich veršoch. To teraz kvôli Kristovi pokladá za stratu.

3,8

Výraz σκύβαλα („odpadky“) je osobitou hyperbolou a novozákonný hapax a expresívne vyjadruje, že Pavol všetko z minulosti, čo stratil pre Krista, pokladá doslovne za hnoj alebo špinavé smeti.

3,9

V spojení τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ („prostredníctvom viery v Krista“) sa genitívna väzba zvyčajne vysvetľuje ako objektový genitív. V nedávnej diskusii sa zvažoval subjektový genitív, ktorý sa týka „vernosti Krista“, prostredníctvom ktorej sú veriaci zmierení s Bohom.

3,10

Pod účasťou na Ježišovom utrpení (κοινωνία τῶν παθημάτων αὐτοῦ) sa rozumie Pavlovo nasledovanie Ježišovej poníženosti až na smrť prostredníctvom utrpení jeho apoštolskej služby.

3,12

Negované sloveso ἔλαβον („dosiahol“) nemá priamy objekt, ktorý by definoval, čo Pavol ešte nedosiahol. Pravdepodobne je ním vzkriesenie z mŕtvych spomenuté v predchádzajúcom verši alebo dokonalé poznanie Ježiša Krista vo v. 10. V závere verša Pavol slovesom καταλαμβάνω („zmocniť sa, získať“) robí alúziu na svoje povolanie a vyjadruje ním nečakanosť a definitívnosť Ježišovho zásahu do svojho života a tým aj fakt, že on sám už nie je pánom svojho osudu – Ježiš ho pevne drží vo svojej moci.

3,13

Sloveso ἐπεκτείνω („naťahovať sa, načahovať sa k niečomu, usilovať sa o niečo“) je športovou metaforou, ktorá opisuje správanie atléta bežiacieho k cieľu. Ten si nevšima to, čo je za ním, neobhliada sa dozadu, ale zo všetkých síl sa usiluje bežať dopredu a dosiahnuť cieľ.

3,14

Slovo σκοπός je označením pre cieľ a τὸ βραβεῖον pre víťaznú cenu. Pavol tu uvádza myšlienku, že dobehnutie do cieľa znamená získanie víťaznej ceny. Pod víťaznou cenou apoštol rozumie buď dokonalé poznanie Ježiša Krista alebo úplné zmocnenie sa človeka Ježišom Kristom. V jeho obraze sa nenachádzajú konkurenční bežci alebo dobehnutie na inom mieste ako na prvom. Genitív τῆς κλήσεως je vhodné interpretovať ako genitív pôvodu, ktorý vyjadruje, že víťazná cena pochádza z Božieho povolania. O povolani „zhora“ (ἄνω) sa u Pavla hovorí len tu.

3,15

Pod „dokonalými“ (τέλειοι), teda duchovne dospelými, má Pavol na mysli seba a kresťanov vo Filipách. Ukazovacie zámeno τοῦτο v zmysle „takto“ ako priamy objekt slovesa „zmýšľať“ sa vzťahuje na argument predchádzajúceho paragrafu, najmä na to, že kresťania majú pokladať všetko okrem poznania Ježiša Krista za bezcenný odpad.

3,17

Plurál συμμιμηταί sa vzťahuje na Filipianov, ktorí majú spoločne napodobňovať Pavla. Konkrétne majú napodobňovať jeho úplnú orientáciu na Krista, nie na vlastné výsady, a všimáť si majú aj tých, ktorí žijú podobne.

3,18

Pod nepriateľmi Kristovho kríža má Pavol na mysli tých, čo žijú opačný životný štýl k tomu, ktorý ukázal Kristus svojou poníženosťou vrcholiacou na kríži. Skupina nie je presne definovaná, ale ide o tých, čo sa za každú cenu pridržajú svojich výhod.

3,19

Slovo „brucho“ (κοιλία) je tu pravdepodobne synonymom pre telo a veta vyjadruje, že život nepriateľov Kristovho kríža je orientovaný výlučne na telo – teda na pozemskú existenciu a benefity, ktoré z nej človek môže získať.

3,20

Slovo τὸ πολίτευμα je hapax v rámci NZ a použitie tohto výrazu sa výborne zhoduje so spoločensko-politickým poriadkom Filipánov, obyvateľov rímskej vojenskej kolónie. Pojem mal v staroveku široký význam. Označoval vládne usporiadanie, spoločenstvo občanov rovnakých práv, občianske privilégiá alebo krajinu či kolóniu, ktorá sa riadila zákonmi impéria, do ktorého patrila. Zásady, ktoré majú nebeský pôvod, sú záväznými princípmi pre život kresťanov vo svete. Veľmi dobre sa na politický pojem τὸ πολίτευμα vzťahujú aj použité tituly Ježiša Krista: σωτήρ („Spasiteľ“) a κύριος („Pán“). Oba tituly môžu byť cieľenou polemikou s titulmi, na ktoré si nárokovali rímski cisári. Pavol ich zámerne vyhradzuje pre Krista, ktorý je pre kresťanov najvyššou a poslednou autoritou.

3,21

Sloveso μετασχηματίζω („premeniť, pretvoriť“) naznačuje radikálnu premenu tela, ku ktorej dôjde pri Kristovom návrate z nebies. Spojenie τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν („naše slabé telo“) vyjadruje vlastnosť tela poznačeného slabosťou, úbohosťou a hriechom, ktoré stojí v protiklade k σώμα τῆς δόξης („telom slávy“), čiže k oslávenému telu Krista. Pod podmanením „všetkého“ (τὰ πάντα), ktoré Kristus môže uskutočniť svojou mocou, sa myslí predovšetkým podrobenie si smrti.

Intertextové prepojenia

- [3,1] 2,18; 4,4.
[3,2] Ž 22,17.21; Zjv 22,15; 2 Kor 11,13; Gal 5,6.12.
[3,3] Rim 2,28-29; Kol 2,11.
[3,4] 2 Kor 11,18.21-23.
[3,5] Lk 1,59; 2,21; Sk 22,3; Sk 23,6; Sk 26,5.
[3,6] Sk 8,3; Sk 22,4; 26,9-11.
[3,7] Mt 13,44.46; Lk 14,33.
[3,9] Rim 3,21-22.
[3,10] Rim 6,3-5; Rim 8,17; Gal 6,17.
[3,11] Jn 11,23-26; Sk 4,2; Zjv 20,5-6.
[3,12] 1 Tim 6,12, 19.
[3,14] 1 Kor 9,24-25; 2 Tim 4,7.
[3,17] 1 Kor 4,16; 11,1; 1 Sol 1,7; 1 Pt 5,3.
[3,18] 1 Kor 1,17.23; Gal 6,12.
[3,19] Rim 8,5-6; Rim 16,18.
[3,20] Ef 2,6.19; Kol 3,1-3; Hebr 12,22.
[3,21] Rim 8,23.29; 1 Kor 15,42-57; 2 Kor 3,18; 2 Kor 5,1-5;
1 Kor 15,27-28.

List Filipanom 4

Preklad

¹ A preto, bratia moji milovaní a tí, vytúžení, moja radosť a veniec, takto pevne stojte v Pánovi, milovaní! ² Napomínam Evodiu, napomínam aj Syntychu, aby rovnako zmysľali v Pánovi. ³ Áno, prosím aj teba, skutočný priateľ, ujni sa ich, veď ony sa so mnou borili za evanjelium aj s Klementom a s ostatnými mojimi spolupracovníkmi, ktorých mená sú v knihe života. ⁴ Ustavične sa radujte v Pánovi! Opakujem: Radujte sa! ⁵ Vaša miernosť nech je známa všetkým ľuďom. Pán je blízko! ⁶ O nič nebuďte ustarostení, ale vo všetkom modlitbou a prosbou so vzdávaním vďaky predkladajte svoje žiadosti Bohu. ⁷ A Boží pokoj, ktorý prevyšuje každé chápanie, uchráni vaše srdcia a vašu myseľ v Kristovi Ježišovi. ⁸ Napokon, bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, dôstojné, spravodlivé, čisté, čo je hodné lásky a čo má dobrú povest', čo sa pokladá za čnosť a čo si zasluhuje chválu. ⁹ Robte to, čo ste sa naučili, prijali, počuli a videli na mne. A Boh pokoja bude s vami.

¹⁰ Veľmi som sa zaradoval v Pánovi, že už predtým rozkvitla vaša starostlivosť o mňa; viem, vždy ste na mňa mysleli, no nemali ste príležitosť. ¹¹ Nehovorím to preto, že by som trpel nedostatkom. Veď ja som sa naučil vystáčiť si v každej situácii. ¹² Viem žiť skromne a viem žiť i v hojnosti. Vo všetkom a v každej situácii som sa to naučil: byť sýty aj hladovať, mať hojnosť i núdzu trieť. ¹³ Všetko môžem v tom, ktorý ma posilňuje. ¹⁴ A predsa ste dobre urobili, že ste mi prejavili účasť na mojom súžení. ¹⁵ Ale aj vy, Filipania, to viete, že na začiatku ohlasovania evanjelia, po mojom odchode z Macedónska ani jedna cirkev nemala účasť na mojich výdavkoch a príjmoch, jedine vy. ¹⁶ Veď aj do Solúna ste mi viackrát poslali, čo som potreboval. ¹⁷ Nie že by som túžil po daroch, ale túžim po ovocí, ktoré sa rozmnožuje vo váš prospech. ¹⁸ Dostal som tak všetko, ba mám hojnosť; som zahrnutý darmi, čo ste poslali po Epafroditovi; sú ľúbeznu vôňou, príjemnou obetou milou Bohu. ¹⁹ A môj Boh vám dá všetko, čo potrebujete podľa svojho slávneho bohatstva v Kristovi Ježišovi. ²⁰ A Bohu a nášmu Otcovi, sláva na veky vekov. Amen. ²¹ Pozdravujte každého svätého v Kristovi Ježišovi. Pozdravujú vás bratia, ktorí sú so mnou. ²² Pozdravujú vás všetci svätí, najmä tí, čo sú z cisárovho domu. ²³ Milosť Pána Ježiša Krista nech je s vašim duchom. Amen.

Poznámky

4,1

Metafora koruny (στέφανος) vyjadruje, že Filipania sú Pavlovou ozdobou a odmenou, analogicky k víťaznému vencu, ktorý sa dával víťazovi pretekov.

4,2

Infinitív τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ („aby rovnako zmýšľali v Pánovi“) je otvorenou narážkou na naštrbenú jednotu, na ktorú Pavol reaguje už na samom začiatku listu a počas jeho priebehu najmä pomocou slovesa zmýšľať, ktorého vzorom je Kristus (τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ). Pavol sa odmieta postaviť na jednu či druhú stranu, ale apeluje na obe ženy rovnako. Spojenie ἐν κυρίῳ („v Pánovi“) naznačuje sféru, v ktorej sa má táto zhoda uskutočniť, čím odkazuje, že ak kresťania žijú v spojení s Kristom, majú žiť aj v jednote medzi sebou. Pavol ju pravdepodobne pridáva aj preto, aby sa Pán stal základom zhody, a nie iba ľudskej túžby vyhnúť sa konfliktu. Evodia a Syntycha museli mať nejakú vedúcu úlohu vo filipskej komunite.

4,3

Výrazom σύζυγος („priateľ, druh, spoločník“) Pavol označuje nejakého blízkeho spolupracovníka, ktorého identitu nepoznáme, ale musel byť Filipanom známy. Ten má Evodii a Syntyche poskytnúť pomoc (συλλαμβάνου), teda asi napomôcť k uhladeniu konfliktu medzi nimi. O knihe života (βίβλος ζωῆς) sa u Pavla hovorí iba na tomto mieste. Termín je inšpirovaný židovskou apokalyptikou a je metaforou pre Božiu pamäť – na tých, čo sú zapísaní v knihe života, Boh pamätá aj po smrti.

4,5

Miernosť Filipanov (τὸ ἐπιεικὲς ὁμῶν) je vlastnosť, ktorú Filipania už majú, a má sa stať známa všetkým ľuďom.

4,6

Spojenie ἐν παντί („vo všetkom“) znamená „za každých okolností, v každej situácii“.

4,7

Sloveso φρουρέω („strážiť, chrániť“) je vojenskou terminológiou a vyjadruje stráženie tábora alebo mesta vojenskou posádkou. Pre kresťanov je strážcom Boží pokoj, ktorý ochraňuje ich srdcia a mysle.

4,8

Opakovanie vzťahného zámena ὅσα („ktoré, to, čo“) chce povedať, že všetko, čo spadá do charakteristiky uvedenej príslušným adjektívom, je hodné prijatia. Ide o súbor hodnôt, ktoré sa vo všeobecnosti považujú za správne.

4,10

Sloveso ἀκαιρέομαι („nemať príležitosť“) špecifikuje, že nie nechota alebo skúposť, ale nedostatok príležitosti stál za absenciou pomoci od Filipánov.

4,11

Adjektívum αὐτάρκης („sebestačný, samostatný, skromný“) je ozvenou filozofie stoikov a cynikov, podľa ktorej je samostatnosť kráľovnou čnosti. Pavlova sebestačnosť pramení z toho, že Pán ho ustavične posilňuje.

4,12

Verš vyjadruje myšlienku, že Pavol vie žiť v akýchkoľvek okolnostiach vďaka pomoci, ktorú mu poskytuje Kristus. Sloveso μύω v pasíve v zmysle „byť poučený“ chce povedať, že to Boh naučil Pavla vystáť si v každej situácii.

4,13

Ten, ktorý Pavla posilňuje, je Kristus. Predložka ἐν („v“) v tomto liste sa nikdy nespája s Bohom, ale stále s Kristom.

4,14

Zámeno μου v spojení συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει („že ste mi prejavili účasť na mojom súžení“) spája sa s prítčastím a tým sa vyjadruje myšlienka, že Filipania sa s ním delili, keď bol v súžení – pod ním sa tu asi myslí jeho uväznenie.

4,15

Pod začiatkom ohlasovania evanjelia (ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου) sa nemyslí to, že by práca vo Filipách bola začiatkom Pavlovej evanjelizácie, ale touto väzbou sa vyjadruje fakt, že vtedy aj Filipania začali participovať na Pavlovej misii ich podporou jeho snáh.

4,18

Väzba ὁσμὴν εὐωδίας je genitív vlastnosti („príjemná/ľúbezná vôňa“) a ňou sa vyjadruje, že pomoc, ktorú Filipania poslali Pavlovi, je ako obeta príjemnej vône pre Boha.

4,19

Spojenie ἐν δόξῃ (dosl. „v sláve“) sa vzťahuje na predchádzajúce slovo „bohatstvo“ v zmysle „slávne bohatstvo“.

4,22

Medzi osoby, ktoré sú z cisárovho domu (οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας) a posielajú Filipanom pozdravy, mohli patriť členovia administratívy alebo otroci. K tým sa dostalo evanjelium a teraz pozdravujú Filipanov.

Intertextové prepojenia

- [4,1] 1 Sol 2,19-20.
[4,3] Ex 32,32-33; Ž 69,29; Dan 12,1; Lk 10,20; Zjv 3,5;
Zjv 13,8; Zjv17,8; Zjv 20,12.15; Zjv 21,27.
[4,4] 2,18; 3,1.
[4,5] Tit 3,2; Ž 145,18; Hebr 10,37; Jak 5,8-9.
[4,6] Mt 6,25-34; 1 Pt 5,7; Kol 4,2.
[4,7] Jn 14,27; Kol 3,15.
[4,8] Rim 12,17.
[4,9] 1 Sol 4,1; Rim 15,33; Rim 16,20; 1 Kor 14,33; 1 Sol 5,23.
[4,10] 1,18; 2,25; 1 Kor 9,11; 2 Kor 11,9.
[4,11-12] 1 Kor 4,11; 2 Kor 6,10; 2 Kor 11,27; 2 Kor 12,9-10.
[4,13] Kol 1,29; 2 Tim 4,17.
[4,18] Gn 8,21; Ex 29,18; Ef 5,2; Hebr 13,16.
[4,19] 1 Sol 3,11.13.
[4,20] Rim 16,27; Ef 5,20.
[4,22] 1,13.

Prvý list Solúnčanom

Úvod do Prvého listu Solúnčanom

Pavol navštívil hlavné mesto rímskej provincie Macedónsko Solún asi v roku 49 po pôsobení vo Filipách v rámci svojej tzv. druhej misijnej cesty opísanej v Sk 16–18. Návšteva Solúna je zaznačená v Sk 17,1-9. Podľa tejto správy mal Pavol pomerne veľký evanjelizačný úspech medzi domácim obyvateľstvom aj Židmi – aj tu Pavol začal svoju misiu v synagóge –, čo sa však stretlo so žiarlivosťou medzi Židmi, ktorí neuverili. Títo predviedli Pavla a jeho misijný tím pred predstavených mesta a obvinili ich z verejných nepokojov a učenia proti cisárskym dekrétom, ktoré spočívalo v hlásaní iného kráľa, Ježiša. Pavol však nebol zatknutý, ale v noci potajme z mesta odišiel do Berey. Správa Skutkov apoštolov naznačuje, že jeho misia v Solúne nebola ukončená, pretože musel odtiaľ predčasne odísť. Takýto scenár podporuje aj obsah Pavlovho listu do Solúna.

Po odchode zo Solúna sa Pavol usadil na čas v Aténach, odkiaľ do Solúna poslal Timoteja s cieľom vyzistiť, ako si jeho mladá kresťanská komunita počínala vo viere. Po jeho návrate, vďaka ktorému sa dozvedel pozitívne správy o Solúnčanoch, skomponoval Pavol Prvý list Solúnčanom a to asi v roku 50 v Korinte, kam sa medzitým z Atén presunul. V liste vyjadruje predovšetkým veľkú radosť z pokračujúceho života viery svojich konvertitov a absentuje v ňom prísny jazyk, ktorým by Pavol adresátov karhal. List má aj funkciu doplnenia Pavlovho hlásania počas prvej návštevy Solúna.

Hlavné témy sú nasledujúce. Pavol viackrát vzdáva vďaka Bohu za vieru svojich adresátov (1,2; 3,9), teda za ich vytrvalosť na ceste, na ktorú nastúpili pri svojej konverzii. Zdôrazňuje svoju túžbu znovu ich uvidieť, vrátane bolesti z odlúčenia (2,17-20; 3,11), a pripomína im svoje bezúhonné pôsobenie medzi nimi (2,1-12). Podčiarkuje účinnosť svojho evanjelia (2,13) a fomuluje prvé usmernenia ohľadom etiky komunitného života (4,1-12; 5,12-22), ktorou sa majú odlišovať od neveriacich. Podstatnú časť listu tvoria inštrukcie o príchode Pánovho dňa (4,13-18) a konania kresťanov vo svetle príchodu tohto dňa (5,1-11). Prvý list Solúnčanom má charakter priateľského a povzbudzujúceho spisu, ktorým Pavol chce utvrdiť svoju mladú komunitu vo viere napriek súženiam, ktorým sú vystavení, a pripomenúť im svoje priateľstvo. V liste, ktorý sa považuje za Pavlovu prvú kompozíciu, sa apoštol nezaoberá témami ako ospravedlnenie z viery, Zákon a hriech, ktoré sa objavujú až neskôr.

Prvý list Solúnčanom 1

Preklad

¹ Pavol, Silván a Timotej, cirkvi Solúnčanov v Bohu Otcovi a v Pánovi Ježišovi Kristovi: Milosť vám a pokoj. ² Ustavične vzdávame vďaka Bohu za vás všetkých, keď si na vás spomíname vo svojich modlitbách. Bez prestania ³ myslíme na dielo vašej viery, úsilie lásky a vytrvalosť nádeje v nášho Pána Ježiša Krista pred Bohom a naším Otcom.

⁴ Vieme, bratia, Bohom milovaní, o vašom vyvolení, ⁵ lebo naše evanjelium neprišlo k vám iba v slovách, ale aj v moci a v Duchu Svätom a s úplnou presvedčivosťou; veď viete, akými sme sa u vás stali kvôli vám. ⁶ A vy ste napodobňovali nás i Pána, keď ste vo veľkom súžení s radosťou Ducha Svätého prijali slovo, ⁷ takže ste sa stali vzorom všetkým veriacim v Macedónsku a v Achájsku. ⁸ Lebo od vás sa Pánovo slovo rozšírilo nielen po Macedónsku a Achájsku, ale vaša viera v Boha sa stala známou na každom mieste, takže už nám netreba nič hovoriť. ⁹ Veď oni sami hovoria o nás, ako sme k vám prišli a ako ste sa od modiel obrátili k Bohu, aby ste slúžili živému a pravému Bohu ¹⁰ a očakávali z neba jeho Syna, ktorého vzkriesil z mŕtvych; Ježiša, ktorý nás zachraňuje od prichádzajúceho hnevu.

Poznámky

1,1

Adresátom listu je „cirkev Solúnčanov“ (τῆ ἐκκλησία Θεσσαλονικέων). Termín ἐκκλησία v helenistickom svete označoval verejné zhromaždenie slobodných občanov a použitie tohto slova prezrádza, že kresťanské spoločenstvo v Solúne tvorí jedinečnú skupinu uprostred civilného spoločenstva Solúnčanov. Jej primárnou charakteristikou je existencia v Bohu a v Ježišovi, pričom predložka ἐν („v“) vyjadruje prináležanie – solúnski kresťania patria Bohu a Ježišovi.

1,3

Pod dielom viery (τὸ ἔργον τῆς πίστεως) sa myslí nasadenie jednotlivých členov komunity za vieru a pod úsilím lásky (ὁ κόπος τῆς ἀγάπης) ich snaha o život v láske v rámci spoločenstva. Väzba ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν („pred Bohom a naším Otcom“) sa vzťahuje na predchádzajúcu trojicu viera, láska a nádej a vyjadruje, že Solúnčania takto žijú v Božej prítomnosti a pod jeho otcovskou ochranou.

1,4

Výrazy „Bohom milovaní“ (ἠγαπημένοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ) a „vyvolenie“ (ἐκλογή) sú aplikáciou kategórií vyvoleného Božieho ľudu (Izraela) na kresťanské spoločenstvo v Solúne pochádzajúce z pohanstva. Pavol nimi formuluje obrovskú hodnotu, ktorú toto spoločenstvo má v Božích očiach – aj ich Boh miluje a sú jeho vyvolení.

1,5

Podstatné meno πληροφορία označuje silu presvedčenia, s akou Pavol vystupoval pri ohlasovaní evanjelia. Predložkové väzby formulované za pomoci predložky ἐν („v“) vyjadrujú okolnosti, ktoré sprevádzali Pavlovo ohlasovanie evanjelia v Solúne – išlo o presvedčivé kázanie, v ktorom mocne pôsobil Duch Svätý.

1,6

Napodobňovanie Pavla zo strany Solúnčanov (μιμηταὶ ἡμῶν) spočívalo v znášaní vonkajších súžení, ktoré znášal aj on sám pri ohlasovaní evanjelia – išlo o nátlak a marginalizáciu od Židov a civilných autorít. Pod napodobňovaním Pána (καὶ τοῦ κυρίου) sa pravdepodobne myslí to, že prijatie Pavlovho slova znamenalo zároveň prijatie Pánovho slova – teda Pána, ktorý prostredníctvom Pavlovej zvesti hovoril ku komunite.

1,8

Pod rozšírením Pánovho slova a viery Solúnčanov na každé miesto Pavol naznačuje skutočnosť, že evanjelium sa stalo známym aj vďaka viere Solúnčanov, ktorú mohli vnímať aj ľudia bývajúci v iných mestách. Tí buď mali kontakt so Solúnčanmi, alebo ich poznali. Ide tu akoby o sprítomnenie Pánovho slova vierou Solúnčanov. Spojenie ἡ πίστις ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν θεόν („vaša viera v Boha“) je v rámci NZ jedinečné a vyzdvihuje mimoriadny status solúnskej komunity – oni sú veriaci v Boha.

1,9

Nevyhnutnosť obrátenia od pohanských bôžikov sprevádzaná obrátením sa k pravému Bohu bola podstatnou súčasťou Pavlovho ohlasovania evanjelia v Solúne. Termín εἴσοδος označuje príchod apoštola k Solúnčanom so spásnym posolstvom o Ježišovi.

1,10

Súčasťou obrátenia je aj očakávanie Božieho Syna z nebies. Tu máme prvú zmienku o Kristovom návrate v liste. Kombinácia slov „očakávať“ a „Syn“ je u Pavla jedinečná. Funkciou Syna je ochrániť veriacich pri prichádzajúcom Božom súde.

Intertextové prepojenia

[1,1] Sk 15,40; Sk 16,1-3.19; Sk 17,14-15; 2 Sol 1,1-2.

[1,2] 2 Sol 1,3.

[1,4] 2 Sol 2,13.

[1,5] Sk 13,52; Sk 17,1-9.

[1,7] 2 Sol 1,4; 1 Kor 4,16; 1 Kor 11,1; Flp 3,17.

[1,8] Rim 1,8.

[1,9] Sk 14,15; Gal 4,8.

[1,10] Rim 2,1-16; Rim 5,9; Rim 13,4.

Prvý list Solúnčanom 2

Preklad

¹ Ved' sami viete, bratia, že sme k vám neprišli nadarmo.² Ale po tom, čo sme si už skôr vytrpeli a zniesli potupu vo Filipách, ako viete, odvážili sme sa v našom Bohu ohlasovať vám Božie evanjelium uprostred veľkých ťažkostí. ³ Lebo naše povzbudzovanie nepochádzalo z podvodu ani z nečistých pohnútok, ani sa nedialo s úskokom. ⁴ Ale ako nás Boh vyskúšal, že nám možno zveriť evanjelium, tak hovoríme, nie ako tí, čo sa páčia ľuďom, ale Bohu, ktorý skúma naše srdcia. ⁵ Ani sme nikdy nikomu nelichotili, ako viete, ani sme nekonali pod zámienkou ziskuchtivosti, ⁶ ani sme nehľadali uznanie u ľudí, ani u vás, ani u iných. ⁷ Hoci sme ako Kristovi apoštoli mohli vystupovať dôležito, boli sme uprostred vás malí ako deti. Ako keď dojčiaci matka láska svoje deti, ⁸ tak sme aj my túžili po vás a rozhodli sme sa odovzdať vám nielen Božie evanjelium, ale aj vlastný život, lebo ste sa nám stali drahými. ⁹ Ved' sa, bratia, pamätáte na našu ťažkú prácu a námahu. Dňom i nocou sme pracovali, aby sme nikomu z vás neboli na ťarchu, a tak sme vám ohlasovali Božie evanjelium. ¹⁰ Vy sami aj Boh ste svedkami, ako sväto, spravodlivo a bezúhonne sme sa správali voči vám veriacim. ¹¹ Takisto viete, ako sme každého jedného z vás, ako otec svoje deti, ¹² prosili, povzbudzovali a zaprisahávali, aby ste viedli život hodný Boha, ktorý vás volá do svojho kráľovstva a slávy.

¹³ Preto aj my neprestajne vzdávame vd'aky Bohu za to, že keď ste od nás prijali Božie slovo pochádzajúce z ohlasovania, neprijali ste ho ako ľudské slovo, ale – aké naozaj je – ako Božie slovo, ktoré pôsobí vo vás veriacich. ¹⁴ Ved' vy, bratia, ste napodobňovali Božie cirkvi, ktoré sú v Judei v Kristovi Ježišovi, lebo aj vy ste si od svojich spolurodákov vytrpeli to isté, čo oni od Židov. ¹⁵ Oni zabili Pána Ježiša aj prorokov a prenasledovali aj nás. Bohu sa nepáčia, všetkým ľuďom odporujú ¹⁶ a nám bránia ohlasovať pohanom, aby boli spasení; a tak stále dovršujú mieru svojich hriechov. Ale Boží hnev voči nim sa už úplne priblížil.

¹⁷ Aj keď my, bratia, stali sme sa na krátky čas sirotami odchodom od vás, no iba tvárou, nie srdcom, tým viac a s veľkou túžbou sme sa usilovali uvidieť vašu tvár. ¹⁸ Lebo sme chceli prísť k vám, najmä ja, Pavol, znova a znova, ale satan nám to prekazil. ¹⁹ Ved' kto je naša nádej, radosť a veniec slávy – nie aj vy? – pred naším Pánom Ježišom Kristom pri jeho príchode? ²⁰ Lebo vy ste naša sláva a radosť.

Poznámky

2,2

Obraz boja, zápasu, utrpenia, ťažkostí (ἀγών) bol rozšírený tak v hele-
nistickom, ako aj v židovskom svete a mal širokú aplikáciu na rôzne životné
situácie. Pavol ho predovšetkým vzťahuje na represálie, ktoré zakúsil v So-
lúne od Židov a predstaviteľov miestnej samosprávy. Napriek tomuto von-
kajšiemu nepriateľstvu Pavol našiel v Bohu odvahu ohlasovať Solúnčanom
evanjelium.

2,3

Podstatné meno παράκλησις („povzbudzovanie, potecha“) je synonym-
mom evanjelia a nesie v sebe významový odtieň uistenia o spáse, ktorú prináša
evanjelium. Pavol tu zároveň popiera, že by jeho povzbudzovanie pramenilo z
nejakých nečestných pohnútok, z omylu alebo malo dokonca za cieľ oklamať
adresátov (οὐδὲ ἐν δόλω).

2,4

Protiklad páčiť sa ľuďom – páčiť sa Bohu je zakorenený v SZ teológii,
kde prvý element má negatívny náboj a druhý pozitívny. Páčenie sa Bohu je
dôležitý rozmer SZ etiky a tento postoj charakterizoval aj Pavlovo ohlasovanie.

2,5

Pavol vylučuje, že by ho charakterizovalo lichotenie (κολακεία) alebo ho
hnala ziskuchtivosť (πλεονεξία). Oba postoje sa veľmi kriticky vnímali v hele-
nistickej etike.

2,6

Slovo δόξα tu má význam „uznanie“ a popieraním vyhľadávania uznania
od ľudí Pavol nadväzuje na výpoveď z v. 4 o páčení sa ľuďom.

2,7

Slovo βάρος tu má význam „závažnosť, dôležitosť“ a spojením ἐν βάρει
(dosl. „v dôležitosťi“) Pavol poukazuje na postoj dôležitosti, s akým mohol
medzi Solúnčanmi vystupovať ako Kristov apoštol. Namiesto toho si zvolil
správanie dieťaťa (νήπιος), čím vyjadruje, že všetko, ako dieťa, očakával len
od Boha a nevystupoval dôležite. Rodinnú metaforiku predstavuje aj termín
τροφός („pestúnka, dojka, dojčiaci matka“), ktorý sa u Pavla nachádza iba na
tomto mieste, a Pavol v nasledujúcom verši prirovnáva svoje nasadenie za So-
lúnčanov k starostlivosti dojčiacej matky o svoje deti. Týmto obrazom vyjadruje

je svoju emocionálnu blízkosť komunity a odovzdanie evanjelia bez nároku na odmenu – tak ako dojka, ktorá zadarmo kŕmi vlastné deti.

2,8

Participium ὁμειρόμενοι vyjadruje Pavlovu túžbu po Solúnčanoch, ktorá je zároveň motiváciou pre odovzdanie tak evanjelia, ako aj vlastných životných síl.

2,9

To je jeden z veršov, v ktorých Pavol spomína prácu ako prostriedok vlastného zabezpečenia a udáva ohľad na komunitu ako dôvod svojej práce – nechcel byť nikomu z nich na príťaž.

2,11

V tomto a nasledujúcom verši sa Pavol prirovnáva k otcovi (ὡς πατήρ τέκνα ἑαυτοῦ), ktorý napomína svoje deti, a pokračuje tak v rodinnej metaforike, ktorá dominuje v tejto časti listu.

2,14

Utrpenie Solúnčanov od vlastných spoluobčanov Pavol dáva do paralely k utrpeniu judejských cirkví od Židov.

2,16

Jazyk naplnenia hriechov bol súčasťou SZ polemiky voči pohanom (Dan 8,23). Pavol ho tu obracia naopak, keď hovorí o naplnení vlastných hriechov zo strany Židov, z ktorých hlavný je bránenie Pavlovi ohlasovať evanjelium pohanom. Priblíženie Božieho hnevu voči Židom si asi treba predstaviť tak, že ani ich odpor nedokázal zastaviť Pavlovu misiu – hnev voči Židom sa prejavil v otvorení evanjelia smerom k pohanom a tak v istom zmysle v zrelativizovaní dôležitosti vyvoleného národa. Spojenie εἰς τέλος má význam „úplne, maximálne, do konca“.

2,17

V tomto verši je použitý obraz siroty sprostredkovaný slovesom ἀπορφανίζομαι, ktorým sa naznačuje bolestnosť a nedobrovoľnosť apoštolovho odlúčenia od Solúnčanov. Núteným odchodom od nich sa apoštol ocitol v existenčnej izolácii – podobne ako sirota, ktorá stratila svojich najbližších. Spojením προσώπῳ οὐ καρδίᾳ („tvárou, nie srdcom“) sa však chce povedať, že vnútorné spojenie s komunitou stále pretrvávalo, hoci ju Pavol po svojom odchode fyzicky nemohol vidieť.

2,19

Metafóra venca slávy (στέφανος καυχήσεως), ktorý Pavol identifikuje s komunitou, chce povedať, že oni budú jeho ozdobou pri Ježišovom príchode. Na formuláciu tohto príchodu je použitý terminus technicus παρουσία, ktorým sa v helenistickom svete označovala návšteva cisárov alebo iných hodnostárov v meste.

Intertextové prepojenia

[2,2] Sk 16,19-17.10.

[2,4] Gal 1,10.

[2,6] Jn 5,41.44; 1 Kor 10,31; 2 Kor 4,17.

[2,9] Sk 20,34; 1 Kor 4,12; 1 Kor 9,3-18; 2 Sol 3,7-9.

[2,11] Sk 20,31.

[2,12] 1 Pt 5,10; 2 Sol 2,14.

[2,15] Sk 2,23; Sk 7,52.

[2,16] Gn 15,16; 2 Mach 6,14; Rim 1,18; Rim 2,5-6.

[2,17] 3,10; Rim 1,10-11.

[2,18] Rim 15,22.

[2,19] 2 Kor 1,14; Flp 2,16; Flp 4,1.

Prvý list Solúnčanom 3

Preklad

¹ Preto keď sme to už nemohli ďalej vydržať, rozhodli sme sa, že zostaneme v Aténach sami, ² a poslali sme Timoteja, nášho brata a Božieho spolupracovníka na evanjeliu o Kristovi, aby vás posilnil a povzbudil vo viere ³ a aby sa tak nik neznepokojoval v týchto súženiach. Sami totiž viete, že sme na to určení. ⁴ Ved' aj keď sme boli u vás, predpovedali sme vám, že máme podstúpiť súženia; aj sa tak stalo, ako viete. ⁵ Preto keď som to ani ja už nemohol ďalej vydržať, poslal som ho, aby som sa dozvedel o vašej viere, či vás azda nepokúšal pokušiteľ a nevyšla naša námaha nazmar. ⁶ Teraz, keď od vás k nám prišiel Timotej a oznámil nám radostnú zvesť o vašej viere a láske a že si na nás stále v dobrom spomínate a túžite nás vidieť, ako aj my vás, ⁷ lebo sme sa vami povzbudili pri všetkej našej núdzi a súžení a to vašou vierou. ⁸ Teraz totiž žijeme, keď vy pevne stojíte v Pánovi. ⁹ Ved' ako sa môžeme odvdčať Bohu za vás, za všetku tú radosť, ktorú z vás máme pred našim Bohom? ¹⁰ Dňom i nocou sa čo najúpenlivejšie modlíme, aby sme mohli uzrieť vašu tvár a doplniť, čo chýba vašej viere.

¹¹ Sám Boh a náš Otec a náš Pán Ježiš Kristus nech nasmerujú našu cestu k vám. ¹² A Pán nech rozmnoží a rozhojní vašu lásku navzájom i k všetkým, ako ju my máme k vám, ¹³ aby sa posilnili vaše srdcia a boli ste tak bezúhonní vo svätosti pred Bohom a naším Otcom, keď príde náš Pán Ježiš so všetkými svojimi svätými. Amen.

Poznámky

3,2

Spojenie συνεργός τοῦ θεοῦ („spolupracovník Boha“), ktorým Pavol opisuje Timoteja, je genitív autora, ktorým sa vyjadruje, že Boh dosadil Timoteja za spolupracovníka Pavla v ohlasovaní evanjelia.

3,3

Sloveso σαίνω („znepokojovať sa, otriasať sa, chvieť sa“) vyjadruje nebezpečenstvo pre veriacich prameniace zo súžení, pre ktoré bol Timotej poslaný upevniť ich vo viere.

3,5

Infinitívom γινῶναι („dozvedieť sa, poznať“) s priamym objektom τὴν πίστιν ὑμῶν („vašu vieru“) apoštol formuluje cieľ poslania Timoteja a zároveň prezrádza svoju ustarostenosť o vieru Solúnčanov. Chce vedieť, či zostávajú pevní vo viere a či sa jeho námaha nestala pre pôsobenie pokušíteľa daromnou.

3,6

Pre Timotejove správy Pavlovi o stave komunity pri jeho návrate sa objavuje sloveso εὐαγγελίζομαι, ktoré apoštol inde používa ako terminus technicus pre ohlasovanie evanjelia, a jeho výskyt v tomto verši chce azda vyzdvihnúť pozitívnosť Timotejovej zvesti o viere a láske Solúnčanov. Sloveso ἐπιποθέω („túžiť“) sa dotýka oboch stránok: aj Solúnčania túžia vidieť Pavla, aj on ich. Je ním formulovaná túžba po návšteve Solúna.

3,8

Sloveso ζῶμεν („žijeme“) opisuje Pavlov pozitívny stav, ktorý dosiahol po získaní správ od Timoteja. Zároveň sa touto lexikálnou voľbou naznačuje, že situáciu odlúčenia a nevedomosti o Solúnčanoch prežíval ako smrť. Jeho „život“ je podmienený vytrvalosťou Solúnčanov vo viere, ktorá je formulovaná ako státie v Pánovi (στήκετε ἐν κυρίῳ).

3,10

Pod nedostatkami ich viery (τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν) Pavol má asi na mysli témy súvisiace s vierou, ktoré nestihol Solúnčanom vysvetliť pri svojej prvej návšteve, a tak dúfa, že sa mu to podarí pri návrate do Solúna.

3,11

Pod nasmerovaním (κατευθύναι) Pavlovej cesty k Solúnčanom sa rozumie umožnenie novej návštevy Solúna, ktorú si apoštol v tomto verši želá.

3,13

Implicitným subjektom účelového infinitívu εἰς τὸ στηρίξαι je Pavol, ktorý na konci v. 12 hovoril o svojej láske k Solúnčanom. Cieľom jeho lásky je posilnenie ich srdc, aby boli bezúhonní pri Pánovom príchode.

Intertextové prepojenia

[3,1] Sk 17,14.

[3,2] Sk 16,1-2; 1 Kor 3,5-9.

[3,4] Sk 14,22; 2 Sol 2,5-7; 2 Tim 3,12.

[3,12] 4,9-10; 2 Sol 1,3.

[3,13] 5,23; 1 Kor 1,8.

Prvý list Solúnčanom 4

Preklad

¹ Napokon vás teda, bratia, prosíme a napomíname v Pánovi Ježišovi, aby ste čoraz viac vynikali v tom, čo ste od nás prijali: ako máte žiť a páčiť sa Bohu, ako aj žijete. ² Ved' viete, aké príkazy sme vám dali z moci Pána Ježiša. ³ Lebo Božia vôľa je toto, vaše posvätenie: aby ste sa vyhýbali nečistote ⁴ a aby každý z vás vedel mať svoju nádobu vo svätosti a v úcte, ⁵ nie v náruživnej žiadostivosti ako pohania, ktorí nepoznajú Boha, ⁶ a aby nikto v žiadnej záležitosti neprekračoval hranice a neklamal svojho brata, lebo Pán sa za to všetko pomstí, ako sme vám to už povedali a dosvedčili. ⁷ Ved' Boh nás nepovolal k životu v nečistote, ale v posvätení. ⁸ A teda kto tieto nariadenia odmieta, neodmieta človeka, ale Boha, ktorý vám dáva aj svojho Svätého Ducha.

⁹ O bratskej láske vám netreba písať, ved' sám Boh vás poučil, aby ste sa milovali navzájom. ¹⁰ A vy to aj robíte všetkým bratom po celom Macedónsku. Povzbudzujeme vás, bratia, aby ste v tom ešte viac vynikali ¹¹ a usilovali sa žiť pokojne, plniť si povinnosti a pracovať vlastnými rukami, ako sme vám prikázali; ¹² a počestne sa správali voči tým, čo nepatria medzi vás, a nič ste nepotrebovali.

¹³ Nechceme, bratia, aby ste nevedeli, ako je to so zosnulými, aby ste sa nezarmucovali ako ostatní, čo nemajú nádej. ¹⁴ Lebo ak veríme, že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych, tak Boh aj tých, čo zomreli, skrze Ježiša privedie s ním. ¹⁵ Ved' toto vám hovoríme ako Pánovo slovo: My, čo žijeme a zostaneme až do Pánovho príchodu, nepredídeme tých, čo zomreli. ¹⁶ Lebo sám Pán zostúpi z neba na povel, na hlas archanjela a trúbenie Božej poľnice a tí, čo zomreli v Kristovi, vstanú ako prví. ¹⁷ Potom my, čo žijeme a zostaneme, budeme spolu s nimi v oblakoch uchvátení do vzduchu v ústrety Pánovi, a tak budeme navždy s Pánom. ¹⁸ A tak sa povzbudzujte navzájom týmito slovami.

Poznámky

4,1

V najstarších formuláciách svojej etiky Pavol Solúnčanov nabáda, aby ešte viac vynikali (περισσεύητε μᾶλλον) v spôsobe života, ktorý už žijú a ráčia sa ním Bohu. Solúnčania sú teda na správnej ceste, čo sa týka kresťanskej morálky, a apoštol ich iba vyzýva, aby na nej pokračovali.

4,2

Opytovacie zámemo v pluráli τίνας („aké“) v spojení so slovom παραγγελίας („prikázania“) vyjadruje myšlienku, že počas svojho ohlasovania v Solúne apoštol musel dať Solúnčanom konkrétne etické usmernenia, nielen nejakú všeobecnú morálku. Tu im pripomína poznanie týchto inštrukcií. Väzba διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ (dosl. „skrze Pána Ježiša“) vyjadruje, že Pavol konal z moci Pána Ježiša – ním autorizovaný.

4,3

Subjektom vety je spojenie θέλημα τοῦ θεοῦ („Božia vôľa“) a predikátom je zámemo τοῦτο („toto“), ktoré je potom spresnené spojením ὁ ἁγιασμός ὑμῶν („vaše posvätenie“) – posvätenie Solúnčanov korešponduje s Božou vôľou pre nich. Koncept posvätenia je potom špecifikovaný vysvetľujúcim infinitívom ἀπέχεσθαι („zdržiavať sa“) s objektom ἀπὸ τῆς πορνείας. Slovo πορνεία označovalo sexuálnu neviazanosť akéhokoľvek druhu a odmietanie takýchto neviazaností slúžilo na odlíšenie Židov od správania pohanov. Pavol od svojich novokonvertitov v Solúne požaduje také správanie v sexuálnej oblasti, ktoré by ich odlišilo od nemorálnosti pohanov.

4,4

Metafora nádoby (σκεῦος) sa vzťahuje buď na vlastnú manželku alebo vlastné telo, prípadne konkrétnejšie na pohlavné orgány. Výraz je asi metaforou pre telo, ktoré každý zo Solúnčanov má mať v úcte – teda nepoužívať ho sexuálne neviazaným spôsobom.

4,6

Slovo πρᾶγμα v spojení ἐν τῷ πράγματι označuje akúkoľvek vec alebo záležitosť, ktorá sa dotýkala spoločného života v komunite, napr. obchodnú záležitosť, a apoštol tu asi vyzýva Solúnčanov, aby v každodennom styku nezasahovali do záležitostí iných. To vyjadrujú záporné infinitívy μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν („neprekračovať hranice a neklamať/nezneužívať/nebyť chamtivý“). Hlavnou myšlienkou je tu rešpektovanie rovnosti v rámci komunity.

4,8

Po slovese odmietnutia v participiálnej forme (ὁ ἄθετῶν) sa nenachádza objekt odmietnutia, no z kontextu vyplýva, že ide o inštrukcie, ktoré Pavol práve napísal, ako aj o jeho autoritu, ktorá za nimi stojí. Pavol zároveň hovorí, že odmietnutie jeho samého znamená odmietnutie Boha, ktorý ho poveril ohlasovaním. Prítomný čas participia διδόντα („ktorý dáva“) chce vyjadriť, že Boh neprestajne dáva svojho Ducha veriacim.

4,9

Podstatné meno φιλαδελφία („bratská láska“), ktoré pôvodne označovalo lásku medzi súrodencami a zapadá do rodinnej obraznosti tohto listu, je tu metaforicky aplikované na členov komunity, čím sa poukazuje na jej rodinný rozmer – hoci neboli pokrvnými príbuznými, členovia solúnskeho spoločenstva sa považovali za bratov. Vďaka bratskej láske sa komunita ukazuje ako nová rodina pre jej jednotlivých členov. Adjektívum θεοδίδακτος („poučení Bohom, tí, ktorých Boh poučil“) je Pavlov neologizmus, ktorým sa asi myslí to, že Pavlovým ohlasovaním – v ňom bolo prítomné slovo Boha – sám Boh poučil Solúnčanov, že sa majú vzájomne milovať.

4,11

Pod pokojným životom (ἡσυχάζειν) sa myslí také správanie navonok, ktoré by nevzbudzovalo podozrenia zo strany civilných autorít v Solúne a následné represálie voči komunite. Vetou πράσσειν τὰ ἴδια (dosl. „robiť svoje vlastné veci“) apoštol povzbudzuje k zodpovednosti za vlastné správanie, ktoré má korešpondovať s nemiešaním sa do cudzích záležitostí.

4,12

Označenie οἱ ἔξω (dosl. „tí vonku“) sa vzťahuje na nekresťanských, teda pohanských členov mesta, voči ktorým sa Solúnčania majú správať počestne a v ničom im nemajú byť na príťaž.

4,13

Eufemizmom „zosnulí“ (κοιμωμένοι) sú tu označení členovia solúnskeho spoločenstva, ktorí zomreli po Pavlovom odchode zo Solúna. Hlavným problémom, ktorý sa v súvislosti s nimi v Solúne vynoril, bola otázka ich participácie na Pánovom príchode. Slovesom λυπέω („smútiť, zarmucovať sa“) sa vyjadruje smútok Solúnčanov týkajúci sa ich osudu. Výzvou nezarmucovať sa Pavol chce odlišiť solúnskych kresťanov od zvyšku pohanského sveta, ktorý je tu opísaný ako ľudia bez nádeje (οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα).

4,15

Formulácia λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου (dosl. „hovoríme v Pánovom slove“) chce zdôrazniť, že to, čo v liste nasleduje, apoštol hovorí, odvolávajúc sa na Pánovu autoritu – hovorí ako poverený Pánom. Sloveso φθάνω tu znamená „predísť“ a jeho negáciou sa vyjadruje, že živí pri Pánovom príchode nepredídu mŕtvych.

4,16

Sprievodné znamenia Pánovho zostúpenia (καταβήσεται) z nebies sú povel (ἐν κελεύσματι), ktorého autorom je Boh vydávajúci rozkaz začať opísované eschatologické udalosti, hlas archanjela, čo je evokácia apokalyptickej tradície, a zvuk poľnice, čo je zvyčajne signál na spustenie akcie, napr. útoku alebo ústupu vo vojne. Tieto špecifikácie poukazujú na pompéznosť Pánovho príchodu.

4,17

V opise uchvátenia živých a vzkriesených mŕtvych oblaky (ἐν νεφέλαις) fungujú ako prostriedok transportu a k stretnutiu s Pánom dôjde vo vzduchu (εἰς ἄερα). Cieľom uchvátenia je však trvalé spoločenstvo s Pánom (σὺν κυρίῳ).

Intertextové prepojenia

[4,5] Ž 79,6; Jer 10,25; 2 Sol 1,8; 1 Pt 3,7.

[4,8] Lk 10,16.

[4,9] Jn 6,45; Jn 13,34; 1 Jn 2,20-21.27; 1 Jn 4,7.

[4,10] 2 Sol 3,6-12.

[4,14] 1 Kor 15,3-4.12.20.

[4,15] 1 Kor 15,51; Zjv 14,13; Zjv 20,4-6.

[4,16] Mt 24,31; 1 Kor 15,23.52.

Prvý list Solúnčanom 5

Preklad

¹ O časoch a chvíľach vám netreba, bratia, písať, ² lebo sami dobre viete, že Pánov deň príde ako zlodej v noci. ³ Keď budú hovoriť: „Je pokoj a istota,“ vtedy nečakane príde na nich záhuba ako pôrodné bolesti na tehotnú ženu a neuniknú. ⁴ Ale vy, bratia, nie ste v tme, aby vás Pánov deň prekvapil ako zlodej. ⁵ Veď vy všetci ste synmi svetla a synmi dňa. Nepatríme noci ani tme. ⁶ Nespíme teda ako ostatní, ale bdejme a buďme triezvi! ⁷ Tí, čo spia, spia v noci a opili sa v noci opijajú. ⁸ My však, čo patríme dňu, buďme triezvi a to tak, že si oblečieme pancier viery a lásky a prilbu nádeje na spásu. ⁹ Lebo Boh nás neurčil na odsúdenie, ale na získanie spásy skrze nášho Pána Ježiša Krista, ¹⁰ ktorý za nás zomrel, aby sme žili spolu s ním, či už bdieme, alebo spíme. ¹¹ Preto sa povzbudzujte navzájom a buďte oporou jeden druhému, ako to aj robíte.

¹² Prosíme vás, bratia, aby ste si vážili tých, čo pracujú medzi vami, sú vašimi predstavenými a napomínajú vás, ¹³ a aby ste ich mali čo najviac v láske pre ich dielo. Žite navzájom v pokoji! ¹⁴ Vyzývame vás, bratia: napomínajte neporiadnych, povzbudzujte malomysel'ných, ujímajte sa slabých, buďte zhovievaví k všetkým. ¹⁵ Dajte si pozor, aby sa nik nikomu neodplácal zlým za zlé, ale vždy sa usilujte o dobro medzi sebou a voči všetkým! ¹⁶ Ustavične sa radujte! ¹⁷ Bez prestania sa modlite, ¹⁸ vo všetkom vzdávajte vďaky, lebo to je Božia vôľa v Kristovi Ježišovi pre vás! ¹⁹ Ducha neuhášajte, ²⁰ prorockými nepohrdajte! ²¹ Ale všetko skúmajte a držte sa dobra! ²² A od každého druhu zla sa držte čo najďalej!

²³ Sám Boh pokoja nech vás celých posväti a váš duch, duša a telo nech sa zachovajú neporušené pri príchode nášho Pána Ježiša Krista. ²⁴ Verný je ten, ktorý vás volá, a on to aj urobí. ²⁵ Bratia, modlite sa aj za nás! ²⁶ Pozdravte všetkých bratov svätým bozkom! ²⁷ Zaprisahávam vás pred Pánom, aby sa tento list prečítal všetkým bratom. ²⁸ Milosť nášho Pána Ježiša Krista nech je s vami.

Poznámky

5,2

Spojenie ἡμέρα κυρίου („Pánov deň“) je motív, ktorý Pavol preberá zo SZ, kde sa ním označuje Boží zásah v prospech svojho ľudu na konci histórie, s ktorým je spojené aj potrestanie bezbožníkov. V kontexte listu je Pánov deň názvom pre udalosť, ktorá bola opísaná v predchádzajúcej kapitole – Pánovho zostúpenia z neba a uchvátenia veriacich v ústrety Pánovi. Pripodobnenie príchodu Pánovho dňa k príchodu zlodēja v noci (ὡς κλέπτῃς) vyjadruje nečakanosť a prekvapivosť tejto udalosti.

5,3

Spojenie εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια („pokoj a istota“) je výrazom pocitu falošnej istoty neveriacich v Solúne – táto skupina je subjektom slovesa λέγωσιν („hovoria“) –, ktorí si myslia, že Pánov deň pre nich nebude hrozbou. Príchod Pánovho dňa, ktorý v tomto verši znamená predovšetkým zničenie (ὄλεθρος) pre tých, čo v sebe živia pocit falošnej istoty, je prirovnaný k príchodu pôrodných bolestí na tehotnú ženu – ani tomu sa nedá uniknúť.

5,4

Podstatné meno σκοτός („tma“) je metaforou pre existenčnú situáciu bez Boha, v ktorej sa adresáti nachádzali pred stretnutím s Pavlovým evanjeliom a ktorá aj teraz charakterizuje ich neveriacich spoluobčanov. Keďže adresáti nežijú vo falošnej istote, ale v očakávaní, Pánov deň ich neprekvapí ako zlodej.

5,5

Svetlo a deň sú tu metafory pre situáciu spásy, ktorá charakterizuje adresátov od ich obrátenia k viere. Jazyk synovstva – „synovia svetla a synovia dňa“ (υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας) – vyjadruje myšlienku prináležania. Solúnčania patria do domény spásy.

5,6

Metafora spánku (καθεύδω), ktorá charakterizuje neveriacich, je šifrou pre nevieru alebo pre vzdialenie sa od reality. Ten, kto spí, nevníma skutočnosť. Na rozdiel od neveriacich Solúnčania majú bdieť a byť triezvi, teda jasne vnímať skutočnosť.

5,7

Známkou opitosti (μεθύσκω) je aj skreslené vnímanie skutočnosti. Pavol tu hovorí o opitosti v reálnom zmysle, ale opitosť je pre neho symbol pomýlenej existencie, pred ktorou chce adresátov varovať.

5,8

Pancier (θώραξ) a prilba (περικεφαλαία) sú obranné časti výzbroje a Pavol nimi vyjadruje, že kresťania žijú v situácii ohrozenia, v ktorej sa musia brániť útokom zvonka. Týmito obrannými zbraňami sú pre adresátov viera, láska a nádej na spásu.

5,10

Obrazy bdenia (γρηγορῶμεν) a spánku (καθεύδωμεν) na tomto mieste sú metaforami pre živých a mŕtvych. Pavol tu vyjadruje myšlienku, že veriaci je určený na to, aby žil s Kristom, či už zomrel, alebo je ešte nažive.

5,11

Metafora budovania (οικοδομεῖτε) pracuje s obrazom cirkvi ako stavby, v ktorej sa jednotliví členovia musia navzájom podporovať a posilňovať.

5,12

Infinitív εἰδέναι tu má význam „uznať, vážiť si“ a vzťahuje sa na tých, čo vedú komunitu (προϊσταμένους) a zároveň sa v nej namáhajú a napomínajú jej členov. Ide o jednu skupinu s tromi funkciami, ktorá sa v Solúne vďaka svojim charizmám vyprofilovala po Pavlovom odchode a ktorá stojí na čele komunity.

5,14

Adjektívum ἄτακτος v pluráli („neporiadní“) sa asi vzťahuje na tých členov komunity, ktorí nechceli uznať rôznorodosť služieb v nej alebo rešpektovať predstavených spomenutých skoršie. Malomyselní a slabí boli asi tí členovia, ktorí kolísali vo viere – aj vzhľadom na smrť niektorých členov, aj v strachu z vonkajších represálií.

5,19

Imperatívom neuhášať Ducha Pavol dáva najavo svoje vedomie existencie charismatických darov v komunite a zároveň predstavuje Ducha pomocou obrazu ohňa.

5,23

Trojica duch (πνεῦμα), duša (ψυχή) a telo (σῶμα) nenaznačuje nejakú antropologickú trichotómiu v zmysle rozdelenia človeka na tri zložky, ale poukazuje na existenčnú celistosť človeka. Je akoby symbolom jeho úplnosti, čo by sa asi dalo parafrázovať spojením „celý človek“. Ten má byť uchovaný neporušený pre príchod Pána.

5,27

Jazyk zaprisahania (ἐνορκίζω) prezrádza, že Pavlovi veľmi záleží na vykonaní úlohy, ktorú tu nariaďuje – prečítanie listu všetkým členom komunity. Apoštol si výslovne želá, aby sa všetci oboznámili s jeho obsahom, pretože v ňom dopĺňa svoje ohlasovanie, ktoré osobne v Solúne nestihol dokončiť. Akuzatív τὸν κύριον v zmysle „pred Pánom, pri Pánovi“ ako priamy objekt slovesa ἐνορκίζω zosilňuje myšlienku zaprisahania tým, že predstavuje Pána ako najvyššiu autoritu, voči ktorej majú Solúnčania zodpovednosť, aby sa Pavlov list naozaj dostal k všetkým členom komunity.

Intertextové prepojenia

[5,1] Mt 24,36-45.

[5,2] 2 Pt 3,10.

[5,4] Ef 5,8-9.

[5,6] Mt 24,42; Rim 13,12-13; 1 Pt 5,8.

[5,8] Iz 59,17; Rim 13,11-14; Ef 6,11.

[5,11] Rim 15,2; 1 Kor 8,1; 1 Kor 14,12.26; Ef 4,29.

[5,15] Prís 20,22; Mt 5,38-42; Rim 12,17.

[5,18] Ef 5,20.

[5,23] 2 Sol 3,16.

List Filemonovi

Úvod do Listu Filemonovi

Pavlov najkratší list (25 veršov) je napísaný z väzenia, ktorého lokalitu však nie je možné s istotou určiť. Veľmi často sa zvažuje rímske väzenie a v tom prípade by bol list napísaný v rokoch 61 až 63. Vedci však pripúšťajú aj možnosť uväznenia v Cézarei alebo v Efeze. Keďže vo v. 22 Pavol žiada Filemona o prístrešie a dúfa, že k nemu bude môcť prísť, Cézarea a Efez sú vhodní kandidáti na miesto napísania listu, a to z dôvodu menšej vzdialenosti ku Kolosám, kde býval Filemon.

List je adresovaný Filemonovi a cirkvi v jeho dome. Filemon bol zámožný človek z Kolós, ktorého Pavol stretol niekde počas svojich misijných ciest a priviedol ho k viere v Krista. Presné okolnosti tohto stretnutia sa nedajú rekonštruovať. List sa však dotýka človeka menom Onezimus, čo bol jeden z Filemonových otrokov. Onezimus spáchal nejaký priestupok voči svojmu pánovi – možno mu niečo ukradol alebo bol nepoctivý v práci – a zo strachu pred trestom sa ukryl u Pavla, ktorý bol v tom čase vo väzení. Ani detaily tohto stretnutia nie sú známe. Išlo však o rímsku prax *amicus domini*, podľa ktorej sa otrok mohol skryť pred hnevom svojho pána u jedného z jeho priateľov, ktorý sa stal jeho ochrancom a orodovníkom u majiteľa. V čase Onezimovho pobytu pri Pavlovi sa aj Onezimus stal kresťanom a takisto sa stal Pavlovým užitočným pomocníkom. Vo vedomí, že nemá na otroka legálne právo, Pavol posielal Onezima späť k jeho pánovi so sprievodným listom v ruke, v ktorom ho prosí, aby otroka prijal späť do svojej domácnosti – no už nie ako otroka, ale ako svojho brata vo viere. List je tak prosbou zo strany Pavla, aby Filemon zaobchádzal s Onezimom ako s partnerom vo viere, ba aby s ním zaobchádzal ako so samým Pavlom. Pavol explicitne nežiada Filemona o oslobodenie Onezima ani o požíčanie na službu jemu samému. Hlavnou myšlienkou listu je bratstvo vo viere. To spája Filemona s Onezimom a takisto týchto dvoch s Pavlom. List Filemonovi neagituje za zrušenie otroctva ako existujúcej spoločenskej inštitúcie, ale vyzýva na humanizáciu vzťahov na základe viery.

Preklad

¹ Pavol, väzeň pre Krista Ježiša, a brat Timotej Filemonovi, nášmu milovanému spolupracovníkovi, ² sestre Apfii, nášmu spolubojovníkovi Archippovi a cirkvi, ktorá je v tvojom dome: ³ Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, a od Pána Ježiša Krista.

⁴ Ustavične vzdávam vďaky svojmu Bohu, keď si na teba spomínam vo svojich modlitbách, ⁵ keď počujem o tvojej láske a viere, akú máš k Pánovi Ježišovi a k všetkým svätým, ⁶ aby sa tvoja účasť na spoločnej viere stala účinnou tým, že spoznáš, čo všetko dobré je v nás vďaka Kristovi. ⁷ Tvoja láska mi priniesla veľkú radosť a útechu, pretože si osviežil srdcia svätých, brat môj.

⁸ Preto hoci by som ti mohol v Kristovi smelo rozkázať, čo máš urobiť, ⁹ radšej prosím pre lásku ja, Pavol, už stavec a teraz aj väzeň pre Krista Ježiša: ¹⁰ prosím ťa za svojho syna Onezima, ktorého som splodil v okovách. ¹¹ Kedysi ti bol neužitočný, ale teraz je užitočný tebe aj mne. ¹² Poslal som ti ho naspäť; jeho, teda moje srdce. ¹³ Chcel som si ho ponechať pri sebe, aby mi v okovách, ktoré nosím pre evanjelium, slúžil namiesto teba. ¹⁴ Ale nechcel som nič urobiť bez tvojho súhlasu, aby tvoj dobrý skutok nebol akoby vynútený, ale dobrovoľný. ¹⁵ Ved' azda preto bol od teba odlúčený na čas, aby si ho dostal navždy. ¹⁶ Už nie ako otroka, ale oveľa viac ako otroka: ako milovaného brata, najmä pre mňa – ale omnoho viac pre teba – pred ľuďmi i pred Pánom. ¹⁷ Ak ma teda pokladáš za druhá, prijmi ho ako mňa samého. ¹⁸ A ak ťa v niečom poškodil alebo ak ti je niečo dlžen, pripočítaj to mne. ¹⁹ Ja, Pavol, píšem vlastnou rukou: ja to nahradím; aby som ti nemusel pripomenúť, že ty mi dlhuješ aj seba samého. ²⁰ Veru, brat môj, kiež mám z teba úžitok v Pánovi ja sám. Osviež moje srdce v Kristovi. ²¹ Píšem ti v dôvere v tvoju poslušnosť a viem, že urobíš viac, ako hovorím.

²² A zároveň mi priprav aj prístrešie, ved' aj dúfam, že vďaka vašim modlitbám ma dostanete ako dar. ²³ Pozdravuje ťa Epafras, môj spoluväzeň v Kristovi Ježišovi, ²⁴ Marek, Aristarchus, Démas a Lukáš, moji spolupracovníci. ²⁵ Milosť Pána Ježiša Krista nech je s vašim duchom.

Poznámky

1,1

Spojenie δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ je objektový genitív v zmysle „väzeň pre Ježiša Krista“.

1,2

List je adresovaný nielen Filemonovi, ale aj Apfii, asi jeho kresťanskej manželke označenej v perspektíve viery ako „sestra“ (ἀδελφή). Filemon a Apfia mali na starosti cirkev v ich dome v Kolosách, odkiaľ ušiel ich otrok Onezimus (porov. Kol 4,9). Zmienka o Apfii medzi dvoma mužmi, Filemonom a Archippom, je zámerná, pretože vtedy mali ženy výsadné právo konať v domácnosti s otrokmi a otrokyňami a teda Apfia mohla mať dôležitú úlohu aj vo vzťahu k Onezimovi. Archippus bol asi v nejakom príbuzenskom vzťahu s Filemonom a Apfiou, hoci sa nevie presnejšie v akom stupni. Datívna väzba τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ („cirkvi, ktorá je v tvojom dome“) naznačuje, že záležitosť, o ktorú ide Pavlovi, netýka sa len Filemona. List nie je súkromným spisom, ale súvisí so spoločenstvom cirkvi.

1,6

Genitívna väzba ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου je objektovým genitívom v zmysle „tvoja účasť na viere“, čím sa rozumie Filemonova účasť na viere všetkých veriacich. Ide tu o presvedčenie, že viera človeka je spojená s vierou širšieho spoločenstva. Vďaka konverzii aj Filemon získal účasť na kresťanskej viere. Pavol tu prosí Filemona o účinné (ἐνεργής) zviditeľnenie viery, čím ho taktne žiada o jej konkrétny prejav voči otrokovi Onezimovi v podobe lásky, ktorou sa práve viera stáva účinnou. Fráza ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ („tým, že spoznáš, čo všetko je dobré“) v kombinácii s predložkovou príčinnou väzbou εἰς Χριστόν („vďaka Kristovi“) vyjadruje, že všetko dobré, čo je „v nás“ (ἐν ἡμῖν), či medzi nami ako Kristovými nasledovníkmi, v konečnom dôsledku sa nastolilo vďaka Kristovmu spásnemu konaniu.

1,9

Pavol sa tu označuje za starca (πρεσβύτης). V antickom počítaní išlo o vek 49 až 56 rokov.

1,10

Splozenie (ἐγέννησα) je metafora pre privedenie Onezima k viere, čím sa Pavol stal jeho otcom. Okovy sú obrazom pre Pavlovo uväznenie.

1,11

Myšlienka ujmy a užitočnosti Onezima je podložená slovnou hrou o význame jeho mena. Onezimus sa z dôvodu škody stal vlastníkovi Filemonovi neužitočný (ἄχρηστον), ale ako duchovný syn sa stal svojmu duchovnému otcovi Pavlovi vo väzení veľmi užitočný (εὐχρηστος) a takisto bude užitočný aj Filemonovi. Týmito protikladnými adjektívami sa tvorí alúzia na samotné meno Onezimus (Ονήσιμος), ktoré taktiež znamená „užitočný“, lebo je odvodené od slovesa ὀνίνημι („byť užitočný“).

1,14

Spojenie τὸ ἀγαθόν σου („tvoj dobrý skutok“) je tu jasným odkazom na παντὸς ἀγαθοῦ vo v. 6, kde dobro nebolo ešte jasne špecifikované.

1,16

Kvalifikácia ἀδελφὸν ἀγαπητόν („[ako] milovaného brata“) je jedno z kľúčových spojení listu, ktoré ukazuje, že Filemon už nemá považovať Onezima za otroka, ale za brata vo viere.

1,17

Tu máme hlavný imperatív listu: Filemon má prijať (προσλαβοῦ) Onezima, akoby to bol sám Pavol (ὡς ἐμέ).

1,21

Veta ὑπὲρ ἧ λέγω ποιήσεις („urobíš viac, ako hovorím“) je subtilnou formuláciou Pavlovej prosby buď o emancipáciu Onezima, alebo o povolenie Onezimovi pokračovať v misijnej práci s Pavlom.

1,22

Pavol dúfa v skoré prepustenie z väzenia a prosí Filemona o prijatie. Jeho príchod do koloskej komunity je formulovaný slovesom, ktoré vyjadruje, že Pavol bude pre nich darom (χαρισθήσομαι ὑμῖν).

Intertextové prepojenia

[1] 9; Ef 3,1; Ef 4,1; Flp 1,7.13.

[2] Kol 4,17.

[3] Rim 1,7; Gal 1,3; Flp 1,2.

[4-5] Rim 1,8-9; Ef 1,15-16.

[6] Flp 1,9; Kol 1,9.

[7] 2 Kor 7,4.

[9] 1; Ef 3,1; Ef 4,1; Flp 1,7.13.

[10] 1 Kor 4,14-15; Gal 4,19; Kol 4,9.

[13] Flp 2,30.

[14] 2 Kor 9,7; 1 Pt 5,2.

[16] 1 Tim 6,2.

[19] Gal 6,11; 2 Sol 3,17.

[22] Hebr 13,19.

[23] Kol 1,7; Kol 4,12-13.

[25] Sk 12,12.15; Sk 13,13; Sk 15,37-39; Sk 19,29; Sk 20,4; Sk 27,2;
Kol 4,10.14; 2 Tim 4,10-13.

Konzultovaná literatúra

- Fee, Gordon D. *Paul's Letter to the Philippians* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1995).
- Fee, Gordon D. *The First and Second Letters to the Thessalonians* (ICC; Grand Rapids: Eerdmans, 2009).
- Focant, Camille. *Les lettres aux Philippiens et à Philemon* (Commentaire biblique: Nouveau Testament 11; Paris: Cerf, 2015).
- Hawthorn, Gerald F. *Philippians* (WBC 43; Nashville: Thomas Nelson, 2004).
- Heriban, Jozef. *Retto fronein e kenosis: Studio esegetico su Fil. 2, 1-5, 6-11* (Roma: LAS, 1983).
- Hoppe, Rudolf. *Der erste Thessalonicherbrief: Kommentar* (Freiburg: Herder, 2016).
- Matera, Frank J. *Galatians* (SacPag 9; Collegeville: Liturgical, 1992).
- Mayer, Bernhard. *List Filipanùm. List Filemonovi* (Malý stuttgartský komentár: Nový zákon 11; Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 2001).
- O'Brien, Peter T. *The Epistle to the Philippians: A Commentary on the Greek Text* (NIGTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1991).
- Pitta, Antonio. *Lettera ai Galati: Introduzione, versione e commento* (Scritti delle origini cristiane 9; Bologna: Dehoniane, 1996).
- Reumann, John H. P. *Philippians: A New Translation With Introduction and Commentary* (AYB 33B; New Haven: Yale University Press, 2008).
- Schreiber, Stefan. *Der erste Brief an die Thessalonicher* (ÖTKNT; Gütersloh: Gütersloher, 2014).
- Wallace, Daniel B. *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1996).

Róbert Lapko (ed.)

List Galat'anom, Filipanom, Prvý Solúnčanom, Filemonovi
Nový preklad a krátky komentár

Vydavатели: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v.v.i.
Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Prvé vydanie.

Miesto vydania: Bratislava

Rok vydania: 2024

Počet strán: 96

Návrh obálky: Matúš Imrich, S.S.L.

Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektov:

APVV-20-0130 *Biblický text a jeho terminologické diskurzy v modernom spisovnom jazyku. Na príklade Listov apoštola Pavla.*

VEGA 2/0015/22 *Recepcia biblickej rodinnej terminológie a motívov v slovan-
skom kultúrnom prostredí.*

Pre Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v.v.i.

a Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta vydalo (v e-book
formáte) vydavateľstvo POSTOJ MEDIA, s. r. o.

Elektronická verzia

ISBN 978-80-69132-01-6

EAN 9788069132016

Centra pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta vyšli:

1. Amoris laetitia – Očami teológov. Róbert Lapko (ed.). 2017
2. Lingua Latina Biblica. Vysokoškolská učebnica biblickej latinčiny. Anabela Katreničová, Róbert Lapko. 2017
3. Martin Luther po päťsto rokoch. Zborník z vedeckej konferencie. Róbert Lapko (ed.). 2018
4. Biblia a mládež. Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania. Zborník z vedeckej konferencie. Róbert Lapko (ed.). 2018
5. Jánovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2019
6. Lukášovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2020
7. Od čistoty k hygiene – od hygieny ku zdraviu – Metamorfózy starostlivosti o dušu a telo. Monotematický súbor štúdií. Šimon Marinčák, Rastislav Nemeč (eds). 2020
8. Lukášovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár. Druhé doplnené vydanie. Róbert Lapko (ed.). 2021
9. Jánovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár. Druhé doplnené vydanie. Róbert Lapko (ed.). 2022
10. List Rimanom. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2022
11. Rodinná terminológia vybraných biblických spisov. Róbert Lapko (ed.). 2022
12. List Rimanom. Nový preklad a krátky komentár. Druhé doplnené vydanie. Róbert Lapko (ed.). 2023
13. Prvý list Korint'anom. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2023
14. Druhý list Korint'anom. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2023
15. Rodinná terminológia vybraných biblických spisov II. Róbert Lapko (ed.). 2023
16. Česť z pohľadu etnolingvistiky. Katarína Dudová. Róbert Lapko. 2023